

Участие на заинтересованите страни

В разработване на
планове за управление
на природните паркове в България

Резултати от работна среща
организирана от
Българска фондация „Биоразнообразие“,
със съдействието на
ЕкоЛогични консултации ООД

София, 9-10 декември 2004

© **Българска фондация „Биоразнообразие“**

Съставител: *Екологични консултации ООД*
www.ecologybg.com

© *Дизайн на корицата: Юлиян Муравеев*

ISBN 954-9959-32-5

Уводни думи

Българска фондация "Биоразнообразие" (БФБ) е неправителствена организация, чиято мисия е да допринесе за опазването на биологичното разнообразие и природното наследство на България и съседните страни от Югоизточна Европа. БФБ подпомага развитието на организациите и институциите, ангажирани с опазване на биоразнообразието, стимулира участието на гражданите и местните общности в планирането и управлението на природните ресурси и защитените територии, и работи за повишаване на обществената ангажираност към проблемите на опазването на природата.

През последните няколко години специалистите, които разработиха Плана за управление на Природен парк „Странджа“, а заедно с тях и екипът на БФБ, натрупаха доста информация и опит в работата със заинтересованите страни и тяхното въвличане при изготвяне на документа. Дадохме си сметка, че в страната се работи по планове за управление вече повече от пет години в приложение на един нов основен природозащитен закон – Закона за защитените територии, и че има и други екипи със съществен опит. Имаше желание да споделим и обсъдим с тях нашите проблеми и трудности, да се поучим от това, което те са правили. Това породиха идеята за работната среща с участието на представители на всички дирекции на природни и национални паркове у нас, експерти от министерствата на околната среда и водите, на земеделието и горите и на регионалното развитие и благоустройството, както и членове на екипи за разработване на планове за управление на природни паркове.

Целта на срещата бе да представи, обсъди и обобщи направеното до момента за въвличане на заинтересованите страни в процеса на изработване, обществено обсъждане и приемане на плановете за управление. Чрез дискусия искаме да извлечем и поуките от прилагането на планове за управление на националните паркове, както и да планираме заедно следващи стъпки за обобщение и анализ на досегашния български опит в тази област. Решихме резултатите, изводите и препоръките на работната среща да бъдат отпечатани и разпространени.

В публикацията, която сега е пред вас, се опитахме да обобщим опита в страната до този момент и да представим работата на някои от екипите по разработване на конкретни планове за управление на природни паркове като отделни примери. Надяваме се тя да служи като полезна база за работа на екипите и дирекциите, на които предстои изработване и приемане на плановете за управление, съгласно изискванията на Закона за защитените територии, както и на всички, които работят със заинтересовани страни за опазване на българската природа.

Пожелавам Ви успех!

Росен Василев
Изпълнителен директор
на Българска фондация
„Биоразнообразие“

За срещата

За представяне и обсъждане на направеното до момента за въвличане на заинтересованите страни в процеса на изработване, обществено обсъждане и приемане на плановете за управление на природни и национални паркове у нас, на 9 и 10 декември 2004 г. в Министерството на земеделието и горите се проведе работна среща на тема „Участие на заинтересованите страни в разработване на плановете за управление на природните паркове в България“.

Срещата беше иницирана и се финансира от Българска фондация „Биоразнообразие“ (БФБ) и се проведе в сътрудничество с министерствата на земеделието и горите и околната среда и водите. Организатор от името на БФБ беше фирма „ЕкоЛогични Консултации“ ООД.

Целите на работната среща бяха:

- Да направи преглед на досегашният опит в изработване и приемане на плановете за управление на природни паркове.
- Да представи използваните до момента подходи за въвличане на заинтересованите страни в процеса на изработване, обществено обсъждане и приемане на плановете.
- Да направи преглед на поуките, извлечени в процеса на прилагане на плановете за управление на националните паркове, полезни за процеса на изготвяне на ПУ.
- Да планира следващи стъпки за анализ и усъвършенстване на процеса на изработване на плановете за управление на природни паркове.

В срещата взеха участие 31 представители на дирекциите на природните и националните паркове у нас, както и експерти от двете министерства и членове на екипи за разработване на плановете за управление на природни паркове. В срещата участва г-н Бертран Сансонанс от природозащитната неправителствена организация Pro Natura, Швейцария, който представи световния опит в планиране и управление на защитени територии и участието на заинтересованите страни и местните хора в процеса. Г-н Сансонанс има дългогодишен опит в изготвянето на плановете за управление на защитени територии и участва като консултант в процеса на разработване на Плана за управление на ПП „Странджа“.

Съгласно Закона за защитените територии, приет 1998 година, за всяка защитена територия се разработва план за управление. Плановете за управление на природните паркове се разработват в срок до три години от обявяването им. В България има 10 природни парка. До момента на издаване на тази публикация само един от тях – Природен парк „Рилски манастир“ има приет план за управление. Плановете за управление на още 4 природни парка – „Витоша“, „Странджа“, „Русенски Лом“ и „Сините камъни“ са в процес на приемане. Важно условие, от което зависи както разработването и приемането, така и успешното изпълнение на ръководните документи за управление на парковете за десет години напред е участието на заинтересованите страни.

Заинтересованите страни и плановете

Природните паркове са територии със специфични особености, с богато биологично разнообразие и голяма естетическа, екологична и културна стойност. Запазването на хармоничното взаимодействие между хора и природа за дълъг период от време е жизненоважно за опазването, поддържането и развитието на тези територии.

Законът за защитените територии определя целите на управление на природните паркове, които залягат в плановете им за управление. Тези цели са: поддържане на разнообразието на екосистемите и опазване на биологичното разнообразие в тях; предоставяне на възможности за развитие на научни, образователни и рекреационни дейности; устойчиво ползване на възобновимите природни ресурси при запазване на традиционни форми на поминък, както и осигуряване на условия за развитие на туризъм. Дейностите за постигане на тези цели се изпълняват на територията на парковете от различни правни субекти – наричани общо заинтересовани страни.

Кои са заинтересованите страни?

Най-общо заинтересованите страни са хора или организации, които имат силата да осигурят или да попречат на успешното разработване и приемане на плановете за управление на природните паркове. Заинтересованите страни могат да бъдат приятели или опоненти, както и страни, с ко-

ито на пръв поглед нямаме нищо общо. Това са институции, организации, частни собственици или други юридически лица, които имат законово определени задължения и отговорности по прякото управление и опазване на територията на парка или на нейни елементи, както и имуществени права и ангажименти към нея. От друга страна това са организации (бизнес организации, НПО), ползвателите или просто физически лица, които са задължени за бъдещето на природните паркове и опазването на биологичното разнообразие в тях.

В процеса на разработване на плановете за управление на природните паркове планиращите екипи работят с три групи заинтересованите страни -

- хора, които взимат политически и административни решения,
- хора които пряко работят с планиращия екип и
- хора, които само биват информирани за процеса.

Съгласно Закона за защитените територии за всеки природен парк е създадена Дирекция - регионален орган на НУГ/МЗГ, която да следи за изпълнението на плана за управление на парка. Всеки природен парк попада в рамките на една или няколко общини и области. На територията на парковете, пряко или косвено са преплетени интересите на множество институции и организации, представени пряко чрез техни местни подразделения или представители.

Ето списък на страните, които обичайно са заинтересовани за опазването и управлението на природните паркове:

- Министерството на земеделието и горите и Националното управление по горите
- Министерството на околната среда и водите
- Министерството на регионалното развитие и благоустройството
- Регионалните управления по горите и държавните лесничества
- Регионалните инспекции по околна среда и води
- Басейновите дирекции
- Министерството на здравеопазването
- Общински и Областни управи.
- Културни институции – Министерство на културата, Националният институт по паметници на културата, читалища, музеи и т.н.
- Образователни и научни институции – регионални инспекторати, университети, БАН, училища, регионални научно-изследователски станции
- Пътни служби
- Администрации на други защитени територии
- Представители на бизнеса – тук се включват не само представители на туристическия бизнес и фирми занимаващи се с използване на природни ресурси, но и всички влиятелни бизнес организации и професионални съюзи в района на парка и извън него.
- Неправителствени организации – тук се включват не само природозащитни дружества и туристически асоциации, но и влиятелни етнически, социални и др. НПО.
- Донорски програми и проекти
- Широката общественост
- и други.

Защо да Въвличаме заинтересованите страни?

Най-краткият отговор на този въпрос е: „Защото Дирекцията на парка и екипът работещ по изготвяне на

плана за управление не могат да го разработят и още по-малко да го изпълнят сами.“

Досегашната практика за повечето плановете за управление на природни територии е да се разглеждат и приемат на междуведомствено ниво. Хората, живеещи в непосредствена близост до територията често оставаха неинформирани за това, какво се предвижда, какво е направено, какви са грешките и недостатъците при управлението и как се предвижда те да бъдат избягвани в бъдеще. Всичко това създава у хората недоверие, страх и неразбиране на ползите, които могат да имат от близостта на природния парк.

Включването на заинтересованите страни и обществеността в разработването на плана за управление осигурява балансиране между обществените и частни интереси, както и оптимално съотношение между опазването на природните и културни дадености, ползването на ресурсите и възможностите, които паркът предоставя. Всички участници в планирането виждат своето място и ползи от изпълнението на плана и са съпричастни към бъдещето на защитената територия.

Дори и планът за управление да бъде разработен и приет без особено участие на заинтересованите страни, това не е достатъчно условие за успешното му изпълнение. Българското правителство ще финансира дейности по охраната на територията, опазването на биологичното разнообразие, осигуряване безопасността на туристите, информирането на обществеността и др. Държавните институции ще изпълняват функциите си да следят за спазването на законите. Ако не се постигне съгласие и не се намери форма на взаимодействие между всички, които са загрижени за бъдещето на всеки от парковете обаче, програмите и проектите за изследване и мониторинг, за развитието на парка като образователен център, за развитие на

туризма, които могат да доведат до развитие на територията и региона, ще останат на хартия.

За цялостното изпълнение на един план за управление на природен парк са необходими съвместните координирани усилия на заинтересованите страни – отговорните за опазването и управлението на защитените територии и националните културноисторически богатства държавни институции, частните собственици, общинските и областни власти, неправителствените организации, бизнеса.

Законодателни изисквания за въвличане на заинтересованите страни в процеса на разработване на плановете за управление

Участието на заинтересованите страни в процеса на разработване на плановете за управление на природните паркове е регламентирано от Закона на защитените територии и Наредбата за разработване на плановете за управление на защитени територии. В Наредбата обаче тези форми на участие нямат задължителен характер. Не се регламентиран нито броя на участниците, нито броя на срещите или другите подходи за въвличане на заинтересовани страни. Няма изискване къде и кога да се провеждат срещите. Липсва и определение и изчерпателно описание на това кои са заинтересованите страни. Законът изисква те да бъдат включени едва на края на процеса на изготвяне на плана за управление – на неговото обществено обсъждане. Законът и Наредбата описват задължителни изисквания само за

оповестяване на общественото обсъждане и заседанието на Висшия експертен екологичен съвет (ВЕЕС), както и къде и кога заинтересованите могат да се запознаят с плана за управление. Ето защо включването на заинтересованите страни в процеса на планирането опира до желанието и разбирането на екипите, разработващи плановете за управление, за необходимостта от работа с тях и за ползите от тяхното участие. Планиращите екипи сами преценяват творчески и определят кои са заинтересованите страни за всеки конкретен парк и кога и как те да се включват в планирането.

Съгласно ЗЗТ „в процеса на разработване на плановете за управление на природни паркове изпълнителите организират обществени обсъждания с участието на представители на заинтересованите централни и местни органи на властта, на собствениците или на техни сдружения, на научни, академични и неправителствени организации и други“.

Част от заинтересованите страни са включени в процеса на приемане на вече изготвения план като членове на ВЕЕС. ЗЗТ регламентира, че плановете за управление на природните паркове се внасят за приемане в Министерския съвет от министъра на околната среда и водите, след заключение на Висшия експертен екологичен съвет при Министерството на околната среда и водите. За участие в заседанията на ВЕЕС се уведомяват представители на *заинтересованите държавни органи, областни управители, общини, научни и неправителствени организации*.

Възможности за включване на заинтересованите страни в самия процес на разработване на плана са регламентиран и от чл. 12, ал. 4 от Наредбата. Съгласно нея възложителите или изпълнителите на Задания за разработване на ПУ *могат* да организират провеждането на обществени обсъж-

дания, семинари, неформални работни срещи и други форми на участие на обществеността и заинтересованите държавни органи в процеса на разработване на плановете за управление.

Законът предвижда Дирекцията на природния парк да следи за изпълнението на неговия план за управление, но нито в ЗЗТ и Наредбата, нито в Правилника за устройството, функциите и дейността на дирекциите се предвижда тяхната роля в неговото разработване както това е направено за дирекциите на Националните паркове. Не се регламентира изрично и ролята на Регионалните инспекции по околна среда и води отговорни в частност за опазването на резерватите в рамките на природните паркове.

Изводи и препоръки на участниците в работната среща

За процеса на разработване и приемане на плановете за управление

Участниците в срещата се обединиха около убеждението, че работата със заинтересованите страни в процеса на разработване на плановете за управление трябва да се планира и подготвя внимателно. Важно е да се създадат условия на откритост и позитивна атмосфера и да има ясни граници докъде и за какво могат да се правят компромиси и да се търсят алтернативи. Заинтересованите страни трябва да бъдат информирани редовно (при всяка по-важна стъпка в процеса на планиране) дори и да не участват активно в работата. Целта е постигане на двупосочен обмен на информация. Представителите на заинтересованите страни трябва да кажат сами какво мислят, а не планиращият екип да се опитва да предвижда техните очаквания и желания. Екипите разработващи плановете за управление винаги трябва да бъдат подготвени за търпелива и упорита работа с обществеността. Гъвкавост, дипломатичност и готовност за промени „в крачка“ по време на планирането – това са единствените подходи, чрез които може да се изградят трайни и работещи партньорства. Без таква партньор-

ство изпълнението на нито един план за управление не е възможно.

Участието на заинтересованите страни е важно както за разработването така и за изпълнението на плановете за управление. Най-добре е когато заинтересованите лица и организации се включат в разработването на плана и изкажат и включат своите виждания и желания за развитието на парковите територии още от началото на процеса. Въвличането на участниците от самото начало ускорява процеса на уеднаквяване на техните виждания за защита на биологичното разнообразие, за зонирането, за режимите и нормите в парка, терминологията, приоритета на различните цели и дейности и т.н. По този начин заинтересованите страни разработват свой план за управление на територията и се постига консенсус по спорните въпроси.

Когато са идентифицирани целите на ПУ на парка, заинтересованите страни могат да посочат пътя за тяхното постигане. Участието в планирането им дава възможност да осъзнаят и възприемат своята роля и отговорности. Заинтересованите страни ще започнат да работят като партньор на парка, когато идентифицират общи ползи (напр. общи проекти). Обществено обсъждане ще бъде завършване и приемане на ПУ, който вече е одобрен от заинтересованите страни по време на разработването и те са включили своите желания, цели, ангажименти. По този начин обсъждането на плана ще

се превърне във форум за оповестяване на един обществен договор.

Дирекцията на природния парк е една от най-важните заинтересовани страни. Тя често се приема като гаденост и въвличането ѝ още от началото при събиране на информация и разработване на плана се пропуска. Екипите на Дирекциите са запознати с конкретните условия, познават хората в и около парковете и могат да изпълняват ролята на посредници както между национално представените държавни институции и местните хора, така и между екипът разработващ плана и местните отговорни власти и заинтересовани страни.

Важно за успеха на плановете е да се обединяват становищата на местните органи (ДПП/ДНП) и националната структура (МЗГ/МОСВ) за целите и развитието на тези територии. Добре е да се изгради дългосрочно виждане за парковете поне за 50 години напред и ПУ за всеки 10 години да се вписват в него. Предвижданията за програми и проекти в плана за управление да бъдат по общи и да дават възможност за отчитане на настъпили промени и смяна на конкретните дейности по проектите, които не са актуални в рамките на набелязаните идеални цели.

Представители на заинтересовани институции като РИОСВ, НСЗП, НУГ, МРРБ и Министерство на културата трябва да се включат още в процеса на разработване, а не както досега накрая в процеса на приемане и съгласуване на плановете. Възможност да се осъществи това е чрез сформирание на Работна група още в началото на работата по ПУ, която да прераста в Консултативен съвет при изпълнение на плана. В тази група следва да са ангажирани представители на институциите – които имат отговорности и делегирани права да представят ведомството. Това ще осигури включване в плана на всички необходими

изисквания от административна и законова гледна точка и ще спести излишно харчене на средства и връщане на плана за доработване в по-късен етап от неговото разработване.

Ежегодно в бюджетите на институциите, чиито представители участват в работата на такива Работни групи и Консултативни съвети, трябва да се осигуряват необходимите средства. Защитените територии е необходимо да получават достатъчна политическа и финансова подкрепа както за изпълнение, така и за подготовка на ПУ. За тази цел могат да се използват фондовете от ЕС – за земеделие, за туризъм и др., в подкрепа на дейностите в парковете.

Успоредно с изготвянето на Плановете за управление да се осигуряват възможности за демонстрационни проекти за ползата от парка и плана за управление. Тези малки по обем проекти ще са най-добри примери за заинтересованите страни за ползата от парка и съвместното планиране на дейности в него. Те могат да служат като мотив за подкрепа на ПУ и събиране на съмишленици.

Екипите разработващи плановете за управление и експертите в ДПП трябва да се „въоръжат“ с неограничен запас от търпение при работата си със заинтересованите страни. Не е възможно всички да са щастливи. При приемане на ПУ трябва да се отчита и националния, и глобалния интерес за целите на природния парк, не само местния. Целта на екипа разработващ плана е да бъдат постигнати целите на плана за управление и виждането за опазване на биологичното разнообразие, заедно с устойчиво развитие и просперитет на населението в и около парка. Обикновено ВЕЕС има за задача да отчита националното и глобално значение на конкретния природен парк и ефекта от целите и дейностите включени в неговия план за управление.

Промени и прилагане на законите изисквания

Участниците в срещата откриха няколко основни проблема, касаещи законите и под законите нормативни документи, които да бъдат допълнени и изменени, така че да отразят по-ефективно и улеснят работата със заинтересованите страни в процеса на изготвяне на планове за управление на природните паркове. Част от конкретните изисквания, стъпки и дейности за участие на заинтересованите страни в процеса на планиране трябва да бъдат разработени по-подробно в Наредбата за планове за управление на защитени територии. Нужно е да има ясни изисквания и правила за участие на заинтересованите страни при разработване на плановете относно:

- Кой, кога и как може да изказва мнение? Възможно ли е една и съща организация или лице да променя становището си в процеса на работа по плана? Има случаи, в които една и съща община дава две противоречиви становища по плана за управление на различните етапи на разработване и приемане на документа.
- Ако общините са повече, възможно ли е ПУ да се внасят за цялостно становище в Областния съвет/и?
- Каква е силата на съгласувателните документи (писма, протоколи от срещи) получени от заинтересованите страни преди Общественото обсъждане на плана?
- Как се регламентира по-ясно представителството на НПО в работата на ВЕЕС.
- Промени в сроковете в Наредбата и допълване, където липсват и др.

В някои случаи съществуват и примери на необходимост екипите разработващи ПУ и ДПП да искат по-строги мерки и санкции от компетентните органи при работата по плана срещу отделни заинтересовани страни. Органите на МРРБ и МОСВ следва да вземат мерки за прилагане на законите изисквания и регламенти по време на разработване на ПУ на парковете. Особено остър е проблемът с разрешаването на конфликти свързани с незаконното застрояване в парковете в територии, в които разработваният план не предвижда тази дейност. В редица случаи се стига до необходимостта да се включат медиите и политически фигури и да се формират лобита в подкрепа на парковете и ПУ.

Обучение и подготовка на кадрите и на представителите на заинтересованите страни

Екипите разработващи плановете за управление и експертите в ДПП трябва да бъдат обучени за работа със заинтересованите страни и за представяне на информация на широката публика. Част от обученията следва да се провеждат съвместно – служителите на дирекциите заедно с планиращите екипи и представители на самите заинтересованите страни – това би допринесло и за подобряване на взаимодействието между тях.

При формиране на екипите за разработване на ПУ е изключително полезно да се включат и специалисти с професионална подготовка за работа със заинтересованите страни – експерти по връзки с обществеността, социолози и др.

Участниците в работната среща препоръчаха и разработване на Общо ръководство за определяне и анализ на заинтересованите страни и работа с тях. Ръководството да включва описание на успешни и неуспешни подходи за работа със ЗС, съвети за провеждане на анкети, интервюта, тематични срещи, необходими материали, уточняване на цели и резултати от срещите и т.н.

На срещата беше отчетено, че липсва подготовка и на заинтересованите страни и обществеността за участие в Обществени обсъждания и изразяване на мнение. Обикновено хората не са наясно с процедурите и сроковете и искат да правят препоръки много късно в процеса на обсъждане на плановете за управление. Необходимо е да се подготви и проведе широка информационна и образователна кампания за обществеността и заинтересованите страни по темата:

Що е това План за Управление на защитена територия?

- Цели, изисквания, сила на нормативен документ,
- Начин на разработване.
- Как хората и институциите могат да участват в процеса на изготвянето му и т.н.

Разпространение на резултатите от срещата

Участниците в работната среща обсъдиха и въпроса на кои лица и организации следва да бъдат изпратени резултатите от срещата за запознаване с направените изводи и препоръки. Тези организации на национално и регионално ниво са заинтересовани страни в процеса на изготвяне на

плановете за управление на природни паркове:

- Министерство на земеделието и горите
- Националното управление по горите и неговите регионални органи.
- Министерството на околната среда и водите и неговите регионални органи
- Министерство на регионалното развитие и благоустройството
- Министерство на културата, Националният институт по паметници на културата
- Сдружението на общините и сдружението на еколозите на общините
- Неправителствени организации
- Администрации на други защитени територии
- Донорски програми и проекти
- Фирми разработващи плановете за управление на ЗТ.

Примери за подходи и методи за въвличане на заинтересованите страни в процеса на разработване на планове за управление

*В този раздел са описани конкретни примери, които представят опита на-
трупан до сега за въвличане на заинте-
ресованите страни в разработването
на планове за управление на национални
и природни паркове в страната. описа-
нието включва конкретните специфи-
ки на природният парк, чиито план за
управление се разработва; заинтере-
сованите страни – потенциални
участници и тези, които реално са уча-
ствали в процеса на разработване и
приемане на плана; подходи и начини за
въвличане на заинтересованите стра-
ни и обществеността при разработва-
нето на ПУ; проблеми при въвличане на
заинтересованите страни, както и на-
учени уроци и решения на проблемите –
идеи и подходи, които реално са били
осъществени в процеса на планиране.*

Международен опит и принципи при създаване и управление на природни паркове

*Бертран Сансонанс – консултант,
Pro Natura, Швейцария*

Примерът на Франция: Регионални природни паркове

Френските „Parcs naturels régionaux“ – Регионални Природни паркове (РПП) са един доста успешен модел за съвместно управление, въведен преди повече от тридесет години. Този модел обръща внимание по скоро на местно развитие на провинциите, отколкото на опазването на биоразнообразието. Той силно е повлиял и продължава да влиа върху подобни паркови модели в Западна Европа.

В основата си един РПП представлява провинциална територия, обявена на национално ниво заради своята ландшафтна и природна стойност. Тя е организирана въз основа на хармонизиран проект за устойчиво развитие, основаващ се на опазване и икономическа оценка на нейното природно и културно наследство. Целите на РПП са опазването и управлението на природното и културното наследство, разумното териториално планиране, подобряване на икономическото и социално развитие, осигуряване на информация и образование, насърчаване на проучванията и научните изследвания.

В основата на създаването на парка винаги стои местна инициатива, подкрепена от Регионалния съвет. След консултации с всички заинтересовани страни тя прераства в договор - Устав между различните действащи лица и териториалните институции (регион, департаменти, общини). Уставът, който предполага доброволно присъединяване на партньорите, трябва да бъде утвърден от Региона и подаден в Министерството на околна среда, преди Паркът да се създаде окончателно чрез правителствена заповед.

Специфичните черти на РПП са:

- **Уставът** е договор за 10 години, който включва карта на територията (включваща възможните зони от специален интерес, без да дава истинско зонироване); приоритетите, определени за постигане на ясни цели; набор от мерки съгласувани с присъединяващите се, така че да се осигури синхронизираното им прилагане; както и програма за действие за 10 години с бюджет за първите 3 години.
- **Няма специални нормативни разпоредби**, произтичащи от статута на Парка; прилагат се всички общичайни закони и правила. Гарантира се пълен достъп до всички части, като се спазват горепосочените правила, както и съобразяването с частната собственост.

Целите на Устава трябва да се постигнат на обща доброволна основа и ангажименти на договорна основа, поети от различните партньори.

- Парковете се управляват от **специални звена**: управленско тяло, съставено от представители на общини, департаменти и региони и Съвет (който получава статут на НПО), който обединява различни групи по интереси (професионални организации, такива за опазване на

природата/културата и груги). Ежедневната координация се осъществява от Директор и персонал от 20-30 специализирани служители.

Ролята на тези различни звена е: да прилагат Устава и да осигурят неговото спазване; да подготвят предложения за неговото преразглеждане и подновяването му (на всеки 10 години); да разработят услуги за посетителите като интерпретират „оживят“ Парка); да координират дейностите по развитие и управление; и да изпълняват специфични мисии, чрез възлагане на дейности, изпълнявани от отговорни партньори.

■ Всеки Парк има **собствен бюджет**, финансиран от териториалните институции, включително и субсидии от държавата. Средният бюджет на един Парк се оценява на около 1,5 милиона евро на година. Като цяло тази сума не покрива изпълнението на проекти или инвестициите.

Съществува особена солидарност между провинциалните територии и населените места. Големите градове, разположени сравнително близо до Парка се смятат за „входни врати“, доколкото тяхното население черпи косвени ползи, тези градове са свързани с Парка, допринасят към бюджета му и са представени в управителните органи.

■ Всеки Парк има собствен символ (лого), регистриран като **търговска марка**.

От въвеждането на този модел през 1967 г. досега са създадени 43 Парка. Те включват територии с население от около 3 милиона жители (населението на Франция е 60 милиона). Парковете са организирани в мрежа – Федерацията на Регионалните природни паркове на Франция („Fédération des Parcs naturels régionaux de France“).

Този модел за доброволно присъединяване към договора – Устав, съчетано с марка, предоставена от държавата, има силно влияние в други страни в Западна Европа, включително и Швейцария, където от няколко години се обсъжда развитието на категория ЗТ от този тип.

Примерът на Швейцария: местната самоинициатива – бъдещ закон

Швейцария, макар и да е пионер в Европа с обявяването на Национален парк в Енгадинските Алпи през 1914 год., има оттогава твърде малък напредък в развитието на съвременна и хармонична мрежа от големи защитени територии.

В страната от доста време широко се обсъжда нов Закон за опазване на природата, който предвижда три типа големи ЗТ, включващи и „Регионални Природни паркове“. Много региони вече са декларирали своя интерес за създаване на Природни паркове, като в някои от случаите проектите са в пълна готовност да получат юридически статут, щом законът позволи.

“Самоиницирал“ се Парк: Шасерал (Mosimann, 2004; Vogelsperger, 2004)

Шасерал, планина от веригата Жюра в Западна Швейцария, е малък провинциален район, където една интересна инициатива за местно развитие завърши с проект за парк, наречен „Регионален парк (Parc régional) Шасерал“. Поради това той е добър пример за подход „отдолу-нагоре“, при който и правителствените институции и природозащитните НПО (като Про Намура, водеща организация за мрежа от големи ЗТ в Швейцария) считат за аб-

солютна необходимост развитието на нов тип ЗТ в Швейцария.

Идеята на проекта възникна във връзка с някои транспортни проблеми, създаващи заплахи за ландшафта, които накараха множество местни заинтересовани страни – като например общини, регионални туристически и други икономически асоциации, да се замислят за необходимостта от обща визия за планинския район. Решението да се започне проект за Регионален парк беше взето под влияние на френския модел и желанието да се работи в дух на устойчиво развитие. Беше създадена инициативна група, съставена от представители на общини, служби по туризма, горското и селското стопанство и НПО. Бяха необходими три години на срещи и съвместна работа, включваща изследване на възможностите, преди да се създаде Асоциацията на Регионален парк Шасерал със статут на НПО през 2001 год. В момента на създаването си тази НПО включваше 11 общини, 41 асоциирани члена (различни организации и групи по интереси) и 60 индивидуални члена.

Разработени са **3 инструмента** за създаването на Парка:

1. Регионалният устройствен план е инструмент за териториалното управление. Той е един вид общ План за управление, основаващ се на три предварителни проучвания (природа/ ландшафт, туризъм/ отдих, транспорт). Планът постановява стратегия за развитие, която определя принципите за управление, както и 4 общи цели: задържане на населението в района, запазване и оценяване на ландшафта и природното наследство, насърчаване на икономически дейности, и управление на транспортните проблеми. Освен това, стратегията включва и набор от специфични цели и група от конкретни мерки за изпълнение.

2. Организационен инструмент: Асоциацията на Регионален парк Ша-

серал. В допълнение на събранието на членовете си, тази НПО обхваща и Комитет от 13 члена, Изпълнително бюро от 5 души и административен персонал, включващ един Директор плюс множество тематични работни групи. За Асоциацията Регионалният устройствен план представлява както Устав, в стратегическата си част, така и програма, в оперативната си част. Всеки член на Асоциацията, било то институция или частно лице, се задължава да следва Плана и да допринася за неговото приложение.

3. Финансов инструмент. Финансирането е осигурено чрез задължителни вноски на членовете (например общините внасят определена част, в зависимост от броя на жителите си), както и основно чрез субсидии от гържавата по формата на подкрепа за регионалното развитие.

Ключова страна от еволюцията на проекта беше убеждаването на максимален брой местни заинтересовани страни. За тази цел бяха специално разработени програми за **информация и комуникация**. Основната инициативна група осигуряваше редовна информация за населението чрез медиите през дългата подготвителна фаза на проекта. През втората фаза от развитието (изработването на Устава) на населението се предлагаше все по-задълбочена информация, за да се приобщят хората към проекта; това включваше три общи срещи за информиране и 120 индивидуални срещи с фермери, разпространение на писмени документи, описващи проекта, срещи на членовете и директни презентации за потенциалните партньори, пресконференции и други.

След три години съществуване на Парка бяха създадени, или са в процес на създаване, много проекти за местно развитие и някои инициативи за опазване на биоразнообразието. Съществуват и много бъдещи идеи, които

Все повече ще превръщат този проект в реална част от живота на много хора. Въпреки това, съществуването на външен източник на финансиране е жизнено важно и незаменимо, а такъв може да съществува само след признаването на тази инициатива чрез разработването на нова законодателна рамка.

Бъдещата законодателна рамка

Проектът за нов Закон за опазване на природата предвижда, **Регионалния Природен парк** (РПП) да бъде голяма територия (повече от 100 км²), която е слабо урбанизирана и притежава изключително природно и културното наследство, и където сградите и инфраструктурата са в хармония със заобикалящия ги ландшафт. Подобна защитена територия ще цели опазване и придаване на стопанска стойност на природата и ландшафта, укрепване на икономическите дейности във връзка с устойчивото развитие, и популяризиране на продуктите и нематериални блага, получавани от екосистемите в тази територия.

Подобно на Франция, тези паркове няма да се основават на система за зонироване със специфични норми и разпоредби за всяка зона; един РПП ще бъде до голяма степен „проект за“ или „дух на“ устойчиво развитие, който трябва да се създаде или развие в определена територия от местни участващи лица, в максимална степен съответстващ с вече съществуващите национални и регионални планове и инструменти за земеползване. Такъв проект ще се основава на **4 направления**, определящи неговите принципи и основните ориентации, раздробени на множество специфични цели и мерки. Тези направления са:

1. Създаване на благоприятни условия за устойчиво развитие
2. Насърчаване на образование, свързано с околна среда и познание и интерпретиране на природното и културно наследство; повишаване на информираността за устойчиво развитие
3. Подкрепа за научните изследвания, свързани с устойчивото развитие
4. Подкрепа за развитието на иновационни технологии, осигуряващи опазване на околната среда

Създаването на един Парк се разглежда като процес в три етапа:

1. Проучване на възможностите, което ще бъде отразено в документ за ориентация за местните общности/ общини, включващ описанието на началното състояние, предложение за бъдещата институционална структура, оценка на нуждите и общо предложение на целите. Очакваният резултат от тази фаза е местните общности да поемат ангажименти за създаването на така наречения „предпроект“ (втората стъпка от процеса).
2. „Предпроектът“: се основава на резултатите от проучването на възможностите и интегрира елементите на планирането и определяне на първите мерки за изпълнение. Този документ може да се използва като основа за търсене на средства, но преди това, той трябва да бъде утвърден от местното население и с това да даде на проекта демократична легитимност.
3. Разработването на окончателния „проект“ е фактическата фаза от създаването на Парка. Това означава, че са изпълнени първите мерки и че е създаден Устав,

който е приет от всички партньори. Уставът ще включва всички онези аспекти, които бяха описани преди, както и по-подробно развит план, който включва серия от индивидуални и подробни проекти, свързани със стратегическите и оперативни цели.

Моделът на Устав отчасти съответства на План за управление на Природен парк в България. Той съдържа описателна част и част обхващаща стратегическото и оперативно планиране, включително и финансов анализ на предвидената цена. Има все пак две основни различия: (I) както беше посочено и преди, швейцарските Природни паркове, няма да включват същите схеми на зонирание (но ще бъдат в съответствие със съществуващите системи за земеползване), и (II) уставите на тези паркове ще разглеждат ясно институционалните аспекти и ще описват средствата и механизмите за съвместно управление, както и очакваните ангажменти на партниращите институции и действащи лица.

На този етап Федералното правителство може предостави марка за Парк от национално значение за продължителност от 10 години и да се осигури финансиране от „кантона“ и Държавата. И обратното – преди да се даде националната марка, процесът ще се финансира само на местна и кантонална основа, като федералната подкрепа е възможна след като проектът се приеме от заинтересованото население или неговите законни представители.

Една допълнителна важна стъпка е оценката, която ще позволи да се оцени степента на изпълнение и въздействие на проекта. Тази оценка в крайна сметка ще служи за подновяване на Устава и ще осигури продължаването

на статута на Парка. Въпреки че първоначално статутът се дава за 10 години, на оценката трябва да се гледа като на инструмент за направляване. Трябва да се разработи и система за мониторинг в дългосрочен план, за да се подпомогне определянето на новите цели за бъдещите етапи на развитието на Парка.

Изводи

1. Регионалният (Природен) Парк представлява договор между обществото и дадена територия с нейното население. Държавата, представлява интересите на нацията, когато определя критериите за даване на марка на парка. Определената територия може да мобилизира потенциала си и да получи такава марка, както и да се ангажира с процес, водещ до обявяването на Парк. В този смисъл, това може да се разглежда като процес на сертифициране на качеството, който осигурява добавена стойност за една територия и нейното население (Margot, 2002).

Струва си да се отбележат три характерни черти:

- Това е дългосрочен съвместен проект за развитие, който трябва да се основава на широк консенсус. Достигането до този консенсус може да отнеме много време, но спецификата на този модел за Парк е да се създава отдолу – нагоре, а не да се налага от външна сила. Този аспект е жизненоважен за всяка форма на устойчиво развитие.
- Като резултат от процеса на сертифициране, той почти няма юридически спънки: местните действащи лица нямат задължения, те имат само ползи от подкрепата, различни програми и групи, доколкото са се ангажирали да се съобразяват и да прилагат един договор – Устав. От

гледна точка на природозащита, това също означава, че на тази територия ще се създадат достатъчни по брой и площ защитени територии с по-строг природозащитен статус преди да се е установил Парка.

- Концепцията съдържа идеята за положителна динамика: Паркът трябва да популяризира и улеснява новаторските подходи, подпомага избора на най-добрите практики. Затова, мониторингът и оценката са основните елементи от живота на парка. Както и при всеки друг договор, има времеви ограничения, но и възможност за подновяване. Критериите за оценка служат като основа за вземане на решения.

2. От гледна точка на природозащита, Регионалните паркове са полезни и представляват допълнително средство за опазване, наравно с другите видове ЗТ. Те обаче зависят много от мотивацията на местните власти и партньори (Plasmann, 2002). Френският опит сочи, че тези паркове определено представляват отличен инструмент за местно развитие, но че опазването на природата и биоразнообразието никога не са главната основа и причината за създаването им. Разбира се, огромният успех на тази концепция сочи, че природното наследство получава все по-голямо признание като залог за икономическо развитие. Липсата на натиск, като съществен елемент от концепцията, съставлява важно ограничение за ефективни природозащитни резултати. Установяването на схема за зонироване в бъдеще може да бъде някакво решение. Опитът при създаването на Биосферните резервати на UNESCO, които съчетават елементите на съвместното развитие и управление с определянето на зони на интензитет на човешките дейности (строго защитена сърцевинна зона, буферни зони и зони за икономическо развитие), какъвто напо-

следък бе обявен в Швейцария („Биосферен резерват Ентелбух“), показва, че при този модел и природата и икономиката печелят. Той може да представлява и модел за бъдещите български природни паркове.

Разработване на план за управление на Национален парк „Пирин“

ландш. арх. Людмила Димитрова – ръководител на планиращия екип за ПУ на НП „Пирин“

Площта на Национален парк Пирин е 40356,0 ха. Тя е изключителна държавна собственост и е разположена на териториите на общините: Разлог, Банско, Гоце Делчев, Сандански, Струмяни, Кресна и Симитли. От 1983 г., поради своя уникален природен комплекс, паркът е включен в списъка на световното природно наследство на ЮНЕСКО.

В резултат на подписан Меморандум за разбирателство между правителствата на Република България и Конфедерация Швейцария през 1994 г. стартира Българо-швейцарската програма за опазване на биоразнообразието /БШПОБ/. През 2001 г. е подписано и Допълнение към Меморандума, с което към БШПОБ се прибавя нов подпроект наречен „Компонент НП „Пирин“. Основен елемент на този подпроект е разработването на План за управление за НП „Пирин“.

Основната стратегическа цел, поставена в Програмен проект „Пирин“ на Българо-швейцарската програма за опазване на биоразнообразието е:

- Да осигури дълготрайна основа за опазване на биоразнообразието на НП „Пирин“ като обект от световното наследство.

Специфични цели:

- 1) Изготвяне на План за управление на НП „Пирин“ и подпомагане на процеса по неговото приемане.
- 2) Създаване на условия и осигуряване на подкрепа за реализирането на приоритетните дейности залегнали в Плана за управление.
- 3) Конкретни мерки за подобряване взаимодействието на местните общности и на широката общественост с НП „Пирин“.

МОСВ носи общата отговорност за съдържанието и одобрението на Плана за управление на НП „Пирин“. В лицето на НСЗП, то е отговорно за разпределението на задачите по изготвяне на ПУ (Раздел II от Наредбата, обн. ДВ, 13/2000), за одобрението на предварителния вариант на плана и за предаването му на Министерски съвет за окончателно приемане. Директорът на парка и неговият екип са натоварени с прилагането на Плана.

Защо е необходимо активното участие на обществеността?

Включването на обществеността в дългосрочното опазване на природното наследство изисква разясняване на целите на плана за управление, свързани с потенциалните ползи от националния парк за местното население.

В досегашната практика проектите се разглеждаха и приемаха на междуведомствено ниво. Хората, живеещи в непосредствена близост често оставаха неинформирани за това, какво се предвижда, какво е направено, какви са грешките и недостатъците при управлението на защитената територия. Всичко това създава у хората недоверие, страх и неразбиране на ползите, които те могат да имат от близостта на националния парк.

Кои са основните заинтересовани страни – потенциални участници и тези, които пряко са участвали в процеса на разработване и приемане на плана?

Един от основните приоритети на Плана, е изграждане на мрежа от партньорства между парковата администрация и всички заинтересовани страни в прилежащите територии за съвместно управление на парка.

Разработването на План за управление на Национален парк „Пирин“ изискваше да привлечем максимално широк кръг от граждани и експерти, които чрез своите коментари и препоръки бяха съпричастни съавтори.

В процеса на работа имахме шанса да ползваме професионалните съвети на постоянни международни консултанти, с опит в управлението на защитените територии.

Най-близко до авторския екип бяха служителите от Дирекцията на Национален парк „Пирин“. Помощ и съдействие персоналът на Дирекцията оказваше с транспорт, осигуряване на информация, организационна дейност, както и при вземане на решения за зониране, програми и проекти.

Служители от общините Разлог, Банско, Гоце Делчев, Сангански, Струмияни, Кресна и Симитли също проявиха разбиране и подкрепа при разработване на Плана.

Заинтересовани страни, участвали при формиране и вземане на решенията в плана

■ Централни органи на властта:

- Министерство на околната среда и водите /МОСВ/
- Министерство на земеделието и горите - Национално управление по горите /МЗГ-НУГ/
- Министерство на регионалното развитие и благоустройството /МРРБ/

■ Местни и регионални органи на властта:

- Областна администрация Благоевград
- Общини Разлог, Банско, Гоце Делчев, Сангански, Струмияни, Кресна, Симитли
- Поземлена комисия Банско
- Дирекция на НП „Пирин“ /ДНП/
- Районно управление по горите /РУГ/ Благоевград
- Районна инспекция по околната среда и водите /РИОСВ/ - гр. Благоевград
- Държавни лесничества Разлог, Места, Гоце Делчев, Катунци, Сангански, Кресна, Симитли, Струмияни /Сапарево/

■ Неправителствени организации:

- Планинска спасителна служба /ПСС/
- Българска асоциация за алтернативен туризъм /БААТ/
- Български туристически съюз /БТС/ и туристическите гружества в района
- Пирински туристически форум /ПТФ/
- Сдружение за дива природа „Балкани“
- Университетски аварийно спасителен отряд /УАСО/
- ЕКО-ОКО
- Слънчев свят – Разлог
- Българско гружество за защита на птиците /БДЗП/

■ Образователни институции:

- Югозападен университет, Благоевград
- Лесотехнически университет
- Софийски университет
- Училища от прилежащите общини

Какво е направено за включването на обществеността в процеса на разработване на Плана за управление на НП „Пирин“?

1. Социологическо проучване на нагласите на населението в Пиринския регион по отношение опазването на околната среда

През февруари 2002 г. се проведе социологическо проучване на общественото мнение в 7-те общински центрове, прилежащи на парк „Пирин“. Получената информация е свързана с отношението на местното население към парка, очакванията на хората за ползването на парковата територия и желанието им да подпомагат и да участват в определени дейности свързани с парка.

Анкетирането е проведено в 7-те общински центрове, прилежащи на парк „Пирин“ с анкетатори от населените места. Извадката е представителна за региона и включва **общо 528 човека**. По този начин в самото начало бе популяризиран процесът на разработване на Плана и всички тези хора в различни моменти се включваха в междинните обсъждания.

Към Плана за управление е изготвена брошура „За хората и природата на Пиринския регион“, където са изложени резултатите от проучването на общественото мнение

2. Проведени работни срещи и обществени обсъждания

В периода на разработване на плана в София, Благоевград и в общинските центрове в района са проведени редица обсъждания на отделните негови части. Срещите и обсъжданията се организираха от координационния екип на Плана за управление, **винаги заедно с дирекцията на парка и с участието на всички паркови служители.**

Основна цел на всички проведени събития е своевременно препоръки за бъдещото управление на парка и пораждаме на желание у хората да участват в конкретни дейности.

Основни критерии за подбор на участниците за отделните работни срещи са: професионални интереси, поети отговорности (особено за представителите на институциите), бизнес-интереси.

Всички събития се отразяваха от местните и някои национални медии.

2.1. Работна среща на тема:

План за управление на НП „Пирин“ - цели и особености – гр. София, 03 октомври 2001 г.

Основни цели на срещата:

- Да се оповести сред широката общественост началото на разработване на План за управление на НП „Пирин“.
- Да се осигури още в началната фаза на планиране процедура за активно участие на заинтересовани институции, организации и лица при формиране и вземане на решения.
- Да се осигури необходимата информация на заинтересованите страни, свързана с целите, особеностите и значението на Плана за управление на НП „Пирин“, законовата и нормативна основа за неговото изготвяне, както и за процеса на неговото

разработване, обсъждане и утвърждаване.

2.2. Работна среща на тема:

Резултати от досегашното разработване на План за управление на НП „Пирин“ – Благоевград, 07 март 2002 г.

Основни цели на срещата:

- Да се оповестят сред широката общественост резултатите от етапното разработване на План за управление на НП „Пирин“.
- Да продължи процедурата на активно участие на заинтересовани институции, организации и лица при формиране и вземане на решения.
- Да се информират заинтересованите страни за конкретните дейности, които се изпълняват и предстои да бъдат изпълнени успоредно с разработването на Плана за управление на НП „Пирин“.

Представяне на „Концепция за информационната система за територията на НП“.

2.3. Изготвяне на План за управление на НП „Пирин“ – едно нелеко предизвикателство – Разлог, 05-06 юли 2002 г.

Основни цели на срещата:

- Работата с медиите – за обща стратегия за популяризиране на НП „Пирин“.
- Установяване на контакт с журналистите, които отразяват новините, свързани с опазване на природата и развитието на устойчивия туризъм в съответните местни и национални средства за информация.

2.4. Семинар на тема:

Класификация на природните местообитания в НП „Пирин“ – Банско,

08 юли 2002 г.

Основни цели на срещата:

- Определяне на обща класификационна система на хабитатите, с участието на основните експерти, разработващи плана и г-н Пиер Галан – международен консултант от Швейцария, с опит в управлението на защитените територии;
- Постигане на максимална практичност за целите на ПУ и неговото бъдещо изпълнение.

2.5. Работна среща с водещите експерти, разработващи ПУ – Банско, 09-10 юли 2002 г.

Консултации с г-не Андрей Билич – консултант по ПУ на НП „Пирин“, експерт в Министерство на околната среда в Словения.

Основни въпроси, разисквани на срещата:

- Как ПУ ще отговори на изискванията на НАТУРА 2000.
- Какви са начините за разсредоточаване на посетителите /пример – НП Баварска гора/.

2.6. Работна среща за обсъждане на част 1 и 2 от Плана за управление – София, 16.10.2002 г.

Основни цели на срещата:

- Обсъждане на главните и второстепенни цели.
- Определяне на приоритетни дейности в Плана за управление за периода 2003-2013 г., на базата на посочените от експертите оценки, ограничения и заплахи.

2.7. Приемни в общинските центрове Сандански, Струмяни, Кресна, Симитли, Разлог, Банско, Гоце Делчев по повод „40 години парк „Пирин“.

Основни цели:

- Използвайки повода „40 години парк „Пирин“, отново пред широката общественост да се представят същността и целите на Плана за управление.

2.8. Работни срещи за определяне на концепция за зонироване на територията на НП „Пирин“ София, 11.11. – 18.11.2002 г.

- Провеждане на поредица срещи с отделните експерти и консултации с основния екип, Дирекция на националния парк и МОСВ за определяне на зоните и техните функции на базата на резултатите от досегашните оценки.

2.9. Работна среща за обсъждане на част 3 от Плана за управление - Благоевград, 24 януари 2003 г.

Основна цел на срещата:

- Запознаване на целия персонал на ДНП с предвидените зони, норми и режими в част 3 на ПУ;
- Осигуряване на активно участие на всички служители на ДНП при формиране и вземане на решения, отнасящи се до бъдещото управление на Национален парк „Пирин“.

2.10. Работна среща за обсъждане на част 3 от Плана за управление – МОСВ, София, 21 април 2003 г.

Основна цел на срещата:

- Запознаване на представители на МОСВ, НП „Рила“, „НП Централен Балкан“, НП „Пирин“ с предвидените зони, норми и режими в част 3 на ПУ.

3. Обществено обсъждане

3.1. На 08.09. в Благоевград бе проведена пресконференция с журналисти от района. Присъстваха 10 медии.

Цел: Оповестяване началото на процеса на Обществено обсъждане.

3.2. Проведени приемни в периода 08 – 19.09.2003 г.

Цел: Запознаване на местните хора с ПУ и обсъждане на предложенията за съответния район.

На всички приемни присъстваха и хората от парковата администрация, от съответния парков район, които също отговаряха на въпроси на гражданите.

Приемните са посетени от около 150 души,

- За приемни в с. Брезница и в с. Сеннокос, екипът получи специална покана

3.3. На 13 и 14.09. се проведе среща с журналисти.

Цел: Откриване на първия пастирски заслон и дискусии за настроението и отношението на местното население към плана за управление. Събитието се проведе в парков район Каменица.

3.4. На 25.09. при спазени всички закони и нормативни разпоредби се проведе общественото обсъждане, на което присъстваха 93 души. Бяха представени следните групи заинтересовани страни: местни власти (всички общини от района), НПО, държавни институции (МОСВ и РИОСВ), научни институции (БАН, ЛТУ, ЮЗУ), представители на администрации на други защитени територии, частни юридически и физически лица.

Планът за управление получи пълна подкрепа от страна на местните хора и желание за по-нататъшно съдействие.

4. Други действия за въвличане на заинтересовани страни в процеса на разработване на ПУ

4.1. Редовни публикации в местната преса за проблемите и дейностите, свързани с разработването на Плана за управление

4.2. Ползване на всички мероприятия на ДНП за обсъждане на проблемите и дейностите, свързани с разработването на Плана за управление.

4.3. Разработване на малки демонстрационни проекти с участието на заинтересовани страни и ДНП.

■ Успоредно с разработване на ПУ на НП „Пирин“ в рамките на бюджета на проект „Пирин“, бяха финансирани сесии за малки проекти до 3000 лв. Целите, респ. изискванията бяха: да се ангажират местни хора и институции с идеи, имащи отношение към популяризирането на парка на местно ниво, като важен елемент за регионално развитие, да се постигне възпитателен и образователен ефект, да се формира положително отношение у местните хора към парка. Проектите са свързани с: нагледна информация; карти, пътеводители, дипляни; изложби, презентации в музеи; наблюдаване на птици и диви животни; екскурзии с водач; маркиране на маршрути; тематични дни на открито, демонстрации на занаяти; конкурси и състезания и др.

■ С финансовата подкрепа на Швейцарската агенция за развитие и сътрудничество бяха изградени и пастирски заслони на определени от ПУ места. Целта е подпомагане на развитието на алтернативни форми на туризъм в съчетание с развитието на традиционното животновъдство и възможности за предлагане на екологична продукция.

4.4. Организиране на тематични семинари в различни райони на парка, имащи отношение и към други защитени територии.

■ Интерпретация на природното и културно наследство

■ Изготвяне, финансиране и управление на проекти

■ Управление на горите в националните паркове

■ Нормативна база в областта на природозащитното законодателство и неговото прилагане

■ Туристически маркировки – изисквания, видове и др.

Какви проблеми срещна екипът при въвличане на заинтересованите страни

Основен проблем за екипа, бе отказът на най-големия концесионер на територия в парка, в лицето на фирма «Юлен», да участва в изготвянето на Плана. ДНП полагаше усилия максимално да осигурява обмен на информация с концесионера, но пряко участие в обсъжданията не се осъществи.

Реално осъществени стъпки

Дирекцията на Националния парк работи съвместно с общините, заедно изготвят програми и проекти, провеждат съвместни мероприятия.

ДНП активно насочи внимание и усилия и към прилежащите територии.

Осъществяват се дейности в градовете Банско, Разлог, Гоце Делчев, Сангански, Кресна, Симитли, Струмяни и в селата Добринище, Мелник, Пирин, Петрово, както и в новите изходни пунктове, откъм долините на реките Места и Струма.

Това е пътят който води до повишаване авторитета на ДНП, до промяна на мисленето на хората и желание от тяхна страна да участват в съхранението на Пирин за бъдещите поколения.

С тези свои резултати Планът за управление на НП „Пирин“ осъществява своята основна идея, а именно че: **преодоляването на изолацията на гражданите и създаването на условия за тяхното ефективно взаимодействие с управлението на парка, са необходима предпоставка за постигане на устойчиво развитие.**

Разработване на План за управление на Природен парк „Странджа“

арх. Росица Златанова – ръководител
на планиращия екип за ПУ на ПП
„Странджа“

Природен парк „Странджа“ е обявен през 1995 г. с цел „дългосрочно опазване на уникалната природа във водосбора на реките Велека и Резовска и осигуряване на устойчиво социално-икономическо развитие в района“.

Със своите 1160 кв. км ПП „Странджа“ е най-голямата защитена територия в страната. Разположен на границата с република Турция, паркът заема значителна част от крайбрежието и вътрешността на Странджа. В обхвата на парка се намират пет природни резервата, 17 природни забележителности и 12 защитени местности. Горите в парка се стопанисват от пет държавни лесничейства, подчинени на РУГ Бургас.

Специфичното разположение на ПП „Странджа“ на биогеографски кръсто-

път между Европа и Азия е основната причина за уникалността на нейното биоразнообразие. Около 80% от територията на парка е покрита с гори, съхраняваща евксински и субевксински видове, характерни за Западен Кавказ, Колхида и Черноморското крайбрежие на Мала Азия. Територията е на първо място в страната по хабитатно разнообразие със своите 120, от които 13 странджански и 22 приоритетни за опазване. В европейски план ПП „Странджа“ е единствената защитена територия, представител на „суббиома на широколистните листопадни гори на умерения климат с вечнозелен лавровиден подлес“. Наличието на масиви от терциерни гори, заемащи две трети от територията на парка го правят световно значим.

Паркът се намира изцяло в Бургаска област като обхваща цялата територия на община Малко Търново и две трети от територията на община Царево. Районът е изключително богат на паметници на културно-историческото наследство от различни епохи.

За разлика от повечето защитени територии в страната в пределите на ПП „Странджа“ се намират 21 населени места, чиято икономика в голяма степен зависи от природните ресурси на парка и неговото бъдещо развитие. Населението в обхвата на ПП „Странджа“ наброява около 8000 души, чийто основен поминък е свързан с горското стопанство, туризма, земеделието, риболова и отчасти на добива на инертни материали.

Периферното разположение на територията и последиците от икономическата криза са довели до трайно обезлюдяване, което от своя страна рефлектира върху икономиката на района. Тенденция за застрояване на Черноморското крайбрежие се изразява в засилен натиск за усвояване на крайбрежния район в парка, което представлява особена заплаха за биологичното разнообразие. Разнообразната собственост в парковата територия и конфликтните намерения на собственици и ползватели в комбинация с размера на парка, създава допълнителни проблеми при неговото управление.

Като цяло територията на ПП „Странджа“ разполага с огромен потенциал за развитие на екологосъобразно горско стопанство, земеделие и туризъм. Уникалното природно и културно наследство осигурява изключителни възможности за образователни и интерпретативни дейности, а граничното разположение на парка предполага реални възможности за създаване на трансгранични проекти както в сферата на социално-икономическото развитие, така и за опазване на биоразнообразието.

Реализацията на този огромен потенциал изисква създаване на климат на сътрудничество със заинтересованите страни на територията и инициране на трансгранично сътрудничество с Република Турция, което се превърна в една от важните управленски цели, заложи в плана.

Организация на плановия процес

Разработването на ПУ на ПП „Странджа“ започна през 1999г. в рамките на Втора фаза на Българо-швейцарската програма за опазване на биоразнообразието (БШПОБ), като част от проекта „Странджа – Ропотамо“.

Процесът на планиране на ПП „Странджа“ съвпадна с развитието на природозащитното законодателство в страната. Специалното законодателство, свързано с основните теми на плана бе в процес на радикални промени, а някои от законите и подзаконните документи към тях бяха в процес на подготовка. Състоянието на законовата база, неясната институционална рамка, свързана с парковото управление, и липсата на практика в този тип планиране затрудняваше постигането на консенсус по основни методически въпроси, свързани както с формулирането на плана, така и с идентификацията и въвлечането на заинтересованите страни в процеса на планиране. По тази причина Задачното на плана бе твърде кратко, твърде общо и по-различно от задачите на последвалите планове за управление.

Организацията на плановия процес бе донякъде фиксирана със заданието, което предвиждаше създаване на **основен екип (ОЕ)**, отговорен за изработването на плана и **работна група (РГ)** с консултативни функции, включ-

Ваща представители на основните заинтересовани страни – МОСВ/ НСЗП и МЗГ/НУГ.

За разлика от по-късни документи в това задание отсъстваше **програма за работа със заинтересованите страни**. Същевременно изискването на заданието за постигане на възможно **най-широко обществено съгласие** по основните въпроси в плана поставяше особен акцент върху тази дейност и върху необходимостта от изготвяне на такава програма в процеса на планиране.

Липсата на ясна нормативна уредба от една страна и необходимостта от създаване на реалистичен и приложим документ наложи пилотно прилагане на **подхода на широко обществено участие (participatory approach)**, който следваше да гарантира създаването на консенсусен документ и неговото безпроблемно приемане и прилагане от всички заинтересовани страни.

Идентификация на заинтересованите страни

Идентификацията на заинтересованите страни и тяхната роля в различните етапи на разработването и прилагането на плана бе извършена на три етапа.

Първоначалната идентификация бе направена от ръководството на БШПОБ и нейната основна цел бе съгласуване на Плановото задание. Още на този етап бяха определени основните „играчи“ и голяма част от второстепенните. За съгласуване на заданието бяха поканени представители на всички институции и организации с решаваща роля при приемането и прилагането на плана на локално и централно ниво: МОСВ-НСЗП/РИОСВ,

МЗГ-НУГ/РУГ/ДПП, „Странджа“/ДЛ/ОПК, териториалното звено на МРРБ, Областна администрация, общинските администрации на общини Малко Търново и Царево, всички действащи на територията НПО, Бургаска регионална туристически асоциация и действащите съвети по туризъм.

Втора по-прецизна идентификация на заинтересованите страни, свързана с основните теми на плана, бе извършена от Основния екип в процеса на формулиране на плана. През този период бяха определени физически и юридически субекти на селското стопанство, туризма, музейното дело и допълнително идентифицирани институции със съгласувателни функции – Министерство на икономиката и Министерство на културата/НИПК, Районно управление на пътищата, Областно сдружение на САРБ, Районна инспекция по рибарство, „ВиК“ ЕАД – Бургас, БТК, РТС, „Български пощи“ и партньорски организации като БШП - Гори. Въвличането на последните допринесе значително за актуализиране на информацията за социално-икономическото развитие на района.

Третият етап на идентификация бе свързан с разработването на **комуникационна стратегия** към плана, чиято основна цел бе довеждане на посланията на плана до местните хора и широката общественост, получаване на обратна връзка за нагласите към парка и плана за управление и предприемане на корективни действия. На този етап бяха определени субгрупите, участващи в социологическото проучване, стратегическите медийни партньори и фокус-групите за дискутиране на „неизгладени“ проблеми.

Като цяло идентификацията на основните заинтересовани страни бе извършена на базата на следните критерии:

- Отговорни за приемането на плана
- Отговорни за прилагането на плана

- Отговорни за финансиране на дейностите по плана
- Отговорни за създаването на обществен интерес към ПУ
- Отговорни за мониторинга при изпълнението на плана
- Бенефициенти/ Ползватели
- Други засегнати от приложението на плана

Процес на консултации с обществеността и отговорните институции

Създаването на програма за работа със заинтересованите страни в конкретния случай бе по-скоро процес отколкото еднократно действие, следващо развитието на нормативната уредба от една страна и развитието на самия план и положителния опит на екипа при овладяването на **похода на широко обществено участие**.

В известен смисъл бяха създадени няколко програми, съответстващи на определени фази и етапи от плана, които се вписват в една обща рамка:

- **програма за работа с широката общественост за формулирането на плана,**
- **програма за работа с отговорните институции за експертна оценка на вече формулирания план, програма за работа с местните хора по разясняването на плана и приемане на корективни действия при необходимост.**

Основния замисъл при изготвянето на първата програма бе ранното идентифициране и включване в процеса на

планиране на тези лица, групи и институции, които се очакваше да участват в официалното обществено обсъждане, в съгласуването и одобряването на проекта и в неговото приложение.

Втората програма се реализира в рамките на т.н. **консултативна група (КГ)**, еквивалент на посочената в Заданието на плана „работна група“.

Третата програма се изпълни под формата на **„комуникационна стратегия“** в периода преди официалното обществено обсъждане.

Процесът на предварителни консултации със заинтересованите страни протече на три основни етапа:

- I етап – Обсъждане на Заданието за изготвянето на ПУ на ПП „Странджа“;
- II етап – поредица от срещи и семинари, свързани с изготвянето на работен вариант на проекта на План за управление на Природен парк „Странджа“. Етапът приключи с финализирането на Работен вариант на плана;
- III етап – обсъждане на Работен вариант на Проект План за управление на Природен парк „Странджа“ и реализиране на комуникационна стратегия. Етапът приключи с изготвяне на Предварителен проект на ПУ на ПП „Странджа“ и представянето му на официално обществено обсъждане.

Съгласно схемата на участие през първите два етапа бяха предвидени: обществено обсъждане на плановете задание, среща за ориентация и планиране на I-ва фаза на проекта, представяне на първата оценка и съставяне на групи по интереси, секторни семинари с групите по интереси и съставяне на работен вариант на ПУ.

Целта на първия въвеждащ семинар бе запознаването на заинтересованите страни с основния екип, с изисква-

нията на заданието и очертаване на график за работа.

С основна тежест бе провеждането на втората работна среща-семинар за представяне на първата оценка като важна част от ПУ и обсъждане с участниците на основните и специфични проблеми на територията. На тази среща присъстваха почти всички идентифицирани до момента заинтересовани лица и институции. За първи път участниците в срещата се запознаха с консервационната стойност на парковата територия, принципите на нейното определяне и заплахите за консервационно значимите видове и хабитати. Успоредно с това бе представен и анализ на силните и слаби страни на територията, възможностите и заплахите за устойчиво природосъобразно социално-икономическо развитие. В този контекст бе направен опит за очертаване на идеалните управленски цели. Важен момент от срещата бе формирането на три работни групи, покриващи секторите **„Биоразнообразие и стопанисване на горите“**, **„Туризм и културно-историческо наследство“** и **„Селско стопанство“**.

Впоследствие тези групи продължиха сътрудничеството си с основния екип в още пет семинара, един по проблемите на горското стопанство и природозащитата, три по проблемите на селското стопанство и един по проблемите на туризма и културното наследство. Сред участниците в тези семинари преобладаваха основните ползватели и представители на туристическия бизнес. Обща тема за всички семинари бе връзката между опазване на биоразнообразието и устойчивото развитие на съответния сектор. За всеки от секторните семинари бяха предварително подготвени материали с предложения за конкретни мерки и проекти за развитие на сектора в съответствие с природозащитните качества на средата. За

установяване на обратна връзка и допълване на информацията в рамките на тези семинари бяха проведени анкети на участниците. Анкетните данни информираха за нарастнала екологична култура, желание за сътрудничество, нов начин за разбиране на природозащитната дейност като допълнителна възможност за създаване на приходи и местна идентичност.

Основните резултати от проведените семинари се свеждат до **идентифициране на основните и специфични проблеми на територията, изграждане на обща за партньорите визия за бъдещето на територията, обединяване около идеалните цели на управление, обсъждане на конкретни предложения за опазване на биоразнообразието и устойчиво ползване на природните ресурси**. В рамките на тези срещи бяха идентифицирани важни намерения и проекти на заинтересованите страни, които в последствие залегнаха в плана.

Избраната форма на участие на заинтересованите страни през тази фаза имаше сериозен успех като място за диалог между участниците и основния екип, като средство за мобилизация на местния интелектуален потенциал и като възможност за повишаване на обществената информираност за консервационната значимост на територията. На практика тя даде възможност да се състави работен вариант на ПУ при максимално отчитане на вижданията на местните ползватели и широката общественост.

Третият етап на работа със заинтересуваните страни е свързан основно с работата на основния екип и консултативната група по проекта, която имаше за задача да разгледа Работния вариант на Плана и да консултира по-нататъшната работа на основния екип.

Основният състав на КГ, който включваше представители на НСЗП,

НУГ, МРРБ, ДПП „Странджа“, Областна администрация - Бургас, РИОСВ – Бургас, РУГ – Бургас и БШПОБ, трябваше да осигури консултации на експертно ниво. В рамките на този състав бяха проведени две общи срещи на екипа с консултативната група и допълнителни срещи с отделни нейни представители за уточняване на специфични въпроси. За осигуряване на експертно мнение по разделите „Биоразнообразие“ и „Екологична оценка“ от швейцарска страна в групата бе привлечен словенският консултант Андрей Бибич.

Непосредствено след създаването на КГ се формира и нейният периферен състав от представители на двете общини на територията на парка – община Малко Търново и община Царево, Министерството на икономиката, Националният институт за паметниците на културата към Министерството на културата и БШП-Гори.

За по-подробно запознаване с ПУ в началото на 2002г. бяха разпратени копия от Работния вариант на ПУ до всички членове на КГ, до двете общини на територията на парка и споменатите по-горе институции. По този начин бяха покрити основните страни със съгласувателни функции при утвърждаването на плана и основните партньори при неговото изпълнение.

Отчитайки важната роля на общините при приемането и прилагането на плана през април 2002г. ръководството на БШПОБ организира работна среща между ОЕ, КГ и представители на двете общини за изказване на мнения и становища по основни проблеми на плана.

Всички целесъобразни и конкретни забележки и препоръки към Работния вариант бяха взети под внимание. Като основен резултат бе окончателно уточнена формата на плана и неговият обем и бе постигнато общо съгласие относно първа и втора оценка, принципите на зонироване, броя и вида на зони-

те, броя и съдържанието на предвидените в плана проекти и програми.

Още на този етап бе очевидно нарастващото разногласие с общинските администрации относно режимите на застрояване и определени режими на ползване на природните ресурси. През този период някои от разногласията все още нямаха ясна формулировка и не бяха взети предвид с надеждата, че ще бъде постигнат консенсус в полза на дългосрочните ползи и устойчивото развитие на територията. Като мярка в тази посока бе изготвянето и прилагането на *комуникационна стратегия* в периода между създаването на работен вариант на ПУ и официалния Проект за ПУ, предложен за обществено обсъждане.

Комуникационната стратегия се разглежда като важен коректив при изготвянето на плана. Нейният основен смисъл бе създаването на канал за комуникация между екипа по ПУ и заинтересованите страни, проучване на нагласите към парка и ПУ, повишаване на екологичната култура и чувствителността към проблемите в ПУ и адаптация на ПУ към очакванията на обществеността.

Основните стъпки при постигането на целите включваха *ситуационен анализ, анализ на субгрупите, социологическо изследване, планиране и програмиране, изграждане на медийна стратегия, оценка на комуникационната стратегия и коригиращи действия*.

Социологическото проучване, проведено през май 2002г., очерта основните теми, които възбудят местните хора и възможните проблеми при приемането на плана. Като основните теми се изявиха строителството в парка, упадъкът на земеделството, развитието на туризма, браконьерството и иманярството. Проучването разкри известно разминаване на вижданията на обикновените хора с определени твърдения на общинските админи-

страции. Така например за разлика от местните власти хората от парка не възприемаха статута на територията като ограничител за нейното развитие, приемаха голяма част от ограниченията като необходимост като очакваха от плана ясни правила за регулиране на дейностите в парка и създаване на по-добри условия за развитието на туризма и допълнителни работни места. Проучването изяви като конфликтна сред населението темата за строителството, като преобладаваше мнението, че ново строителството следва да се разрешава само там, където вече има извършено законно строителство и изградена инфраструктура.

Важен елемент от комуникационната стратегия бе медийната кампания, която се осъществи чрез предварителна идентификация на медийните партньори, среща с екипа и опознавателен тур из парка, представяне на плана и коментар на основните проблеми и постановки в него. Основни резултати от кампанията бяха легитимирването на екипа и създаване на климат на доверие с журналистите, превръщането на ПУ на ПП „Странджа“ в част от дневния ред на обществото, идентифицирането на туризма като пресечна точка между ПУ и дневния ред на хората, постигането на едностранност и точност на посланията, утвърждаването на важни теми от ПУ.

За преодоляването на идентифицираните различия в рамките на комуникационната стратегия бе предвидено създаване в периода до общественото обсъждане на фокус-групи, в които да се доизяснят спорните въпроси и приемни за разясняването на плана. В последствие се реализира само създаването на две приемни - в Царево и Малко Търново, където в присъствието на екипа и ДПП гражданите можеха да получат отговор на въпросите, които ги вълнуват.

Като част от разяснителната дейност бяха напечатани два типа илюстрирани листовки – с резюме от съдържанието на плана и с отговори на най-често задаваните въпроси в тираж покриващ населението на парка.

Положителни резултати и постигнати съгласия

Прилагането на подхода на широко обществено участие при изготвянето на ПУ на ПП „Странджа“ може да се окаже в голяма степен като успешно, тъй като реално бе постигнат консенсус със заинтересованите страни по основните изводи и постановки на плана.

Независимо от институционалните проблеми бе извършена пълна идентификация на заинтересованите страни и подходящото им включване в основните етапи на планиране. Като особено успешна може да се окаже работата на местно ниво с ДПП „Странджа“ и държавните лесничейства, които имаха съществен принос в разработката.

Провеждането на консултации с широката общественост в началните фази на планиране под формата на работни срещи–семинари имаше положителен ефект върху процеса на изграждане на визия за територията и подготовката на хората за разбирането на този тип документи.

Работата на КГ по работния вариант на проекта също може да се окаже като резултатна. Като се изключат някои вътрешни разногласия в самата група по методически въпроси в последна сметка бе постигнато съгласие по формата и съдържанието на

плана и бе взето решение за подлагане на обществено обсъждане.

Важна роля като коректив при окончателното представяне на плана изигра реализирането на комуникационната стратегия и медийната кампания проведена в нейните рамки.

Обективно на общественото обсъждане бе представен един вътрешно съгласуван и убедителен документ отчитащ всички целесъобразни и конкретни мнения и препоръки.

Трудности, слабости, неуспехи. Причини.

Независимо от положителните резултати в работата със заинтересованите страни и обединените усилия за създаване на един реалистичен документ, планът бе върнат от ВЕЕС за преработка с цел създаване на *по-консенсусен вариант*.

Обективно погледнато една голяма част от разногласията получиха израз след общественото обсъждане на плана, а в много от случаите и след предварително писмено съгласие с основните постановки на плана. Друга част от разногласията бяха предсказуеми, предвид обективните процеси на територията, свързани със засиления интерес към застрояване в уязвими райони и ползването в консервационно значими територии на парка. Вместо да бъдат навреме разрешени, тези разногласия получиха шанс да се доразвият и да се превърнат в спънка за приемането на плана. Това донякъде може да се коментира като слабост на изпълнителя, но в голяма степен е резултат на обективни причини. Част от тези причини все още са заложени в нормативната уредба.

Така например Наредбата за разработване на ПУ на ЗТ толерира променливи становища на институциите (в случая на общините), като им дава възможност за участие както в общественото обсъждане, така и със становища пред ВЕЕС. Реално това се случва и с РУГ, който участва веднъж в общественото обсъждане и втори път чрез НУГ със становище пред ВЕЕС. Същата Наредба обезмисля всички резултати, постигнати в предварителната работа със заинтересованите страни, тъй като чл. 12 не предвижда механизъм за тяхното зачитане.

Неясните постановки за субординацията и взаимното отчитане на ПУ и специализираните планове и проекти са в състояние да саботират един вътрешно съгласуван документ. Така например постановките на един приет план за регионално развитие могат да се окажат постулати за ПУ, даже и да са в разрез с основните принципи на природозащитата.

Несъвършенствата в законодателството, особено в началото на процеса на планиране, създадоха конкурентни отношения между основните заинтересовани страни на територията – ДПП „Странджа“, РИОСВ и общинските администрации, съпътствано от липса на доверие и прозрачност в намеренията. Тези отношения все още съществуват и могат да попречат на по-нататъшната работа по завършването и прилагането на плана.

Една по-дълбока причина за липсата на прозрачност са икономическите интереси за усвояване на уязвими и консервационно значими територии, особено когато залогът е голям. Такъв е случаят с последните изисквания на община Царево за застрояване на крайбрежния участък на парка и община Малко Търново за застрояване на определени участъци от поречието на Велека..

Не на последно място в някои етапи в процеса на планиране липсваше пълен

консенсус в МОСВ относно границите на парка и защитените територии в него. Това бе причина за неколкостранни преработки на картния материал. Този въпрос все още стои и може допълнително да подкопае приети вече постановления по зонирването.

В случая с ПУ на ПП „Странджа“ тези причини имат първостепенно значение за връщането на плана, което ще рече, че предстоящото постигане на консенсусен вариант ще изисква особени усилия от страна на изпълнителя, ако се запази статуквото. Нормативното изискване за подлагането на плана на екологическа оценка (ЕО) е добър повод да се поднови диалога с общините в присъствието на професионален арбитър, но във всеки случай постигането на консенсус ще изисква ясни позиции и политическа воля от страна на отговорните институции за противопоставяне на пазарния натиск и отделни икономически интереси.

Една част от слабостите и неуспехите са резултат от вътрешноорганизационни недостатъци и могат да се избегнат занапред. Някои от съществения пропуски и грешки са свързани с:

- отсъствието на програма за работа със заинтересованите страни и стратегия за привличане на тяхната подкрепа;
- прехвърляне на работата със заинтересованите страни върху основния екип, чиято функция, състав и капацитет не съответстваха на тежестта на задачата;
- липсата на въвеждащ обучителен семинар, поставящ една голяма част от членовете на основния екип и консултативната група в неравностойна позиция и разцепление по методически въпроси.
- неясно формулиран състав на основния екип в заданието, водещ до късно привличане на социолог и по-къс-

но провеждане на социологически проучвания, по-скоро като част от комуникационната стратегия, отколкото като основа за вземане на решения в плана.

- късно формиране на функционираща работна/консултативна група и разногласия по методически въпроси в групата
- неясни правомощия на членовете на КГ, поставящи под съмнение „тежестта“ на консултациите
- нестабилна позиция на БШПОБ и на основния екип в институционалното пространство.

Принципът на предварително планиране е далеч по ефективен от принципа на „проба-грешка“, който за съжаление често бе използван в случая със Странджа в работата със заинтересованите страни. Това доведе до повтаряне на действия, подценяване на ролята на общините и недостатъчна подкрепа от страна на НПО в процеса на планиране, понякога непълноценно сътрудничество с основните партньори.

Независимо от положените усилия екипът не успя да проведе убедителен диалог с общините по проблемите на устойчивото развитие и неговите пространствени измерения. Причина в голяма степен бяха утвърдени стереотипи сред местните власти, свързани с идентифициране на развитието със свободно застрояване на територията. Навременното отчитане на този проблем, акцентирването му в медиите, въвличането на влиятелни личности и организации при решаването му би довело до положителен резултат и за двете страни.

Независимо от първоначалния консенсус по много въпроси в процеса на предварителните консултации с представители на НУГ, РУГ и ДЛ, на общественото обсъждане и след това се появиха редица възражения по вече съгласувани решения. Това би могло да се

окачества като чисто „български синглом“, като причините са в честите смени на ръководства, респективно политика на управляващите организации или просто недостатъчно задълбочаване при прегледа на предложението документ. И все пак то можеше да бъде предотвратено при по-добро планиране и по – добра организация на процеса на планиране.

Научени уроци

Работата по ПУ на ПП „Странджа“ наложи няколко основни извода, които биха гарантирали успех дори и в ситуация на законови и институционални промени.

- На първо място създаване на ясно формулирано задание като отправна точка за постигане на резултат;
- Изготвяне на методика за идентификация на заинтересованите страни и програма за работа с тях, като неразделна част от заданието;
- Предварително определяне на механизма за осигуряване на ефективна работа на консултативната/ работна група;
- Изпращане на ясни послания до партньорите и изискване за прозрачност относно техните намерения;
- Използване на фасилитатори при разногласия и въвеждане на обучителни семинари за „изравняване“ на диалога;
- Работа с фокус – групи за отстраняване на конкретни проблеми;
- Засилена работа с общините чрез включване на отговорен представител в консултативната група от самото начало и мотивиране на общинските ръководства за природозащитната кауза чрез създаване на съпътстващи партньорски проекти към проекта за ПУ. Положителен

пример бе създаването на природонаучния музей в Малко Търново с обединените усилия на БШПОБ, ДПП „Странджа“ и общинското ръководство;

- Привличане подкрепата на национални и местни НПО от самото начало на процеса на планиране, чрез включването им в КГ и създаване на стратегия за участие при решаването на спорни въпроси;
- Ефективна координация и ясни позиции в БФБ. Делегиране на ясни правомощия/мандат на основния екип;
- Изискване на координация и ясни позиции от отговорните институции;
- Привличане на народни представители и политици за каузата на природозащитата;
- Привличане на творчески и професионални съюзи в подкрепа на плана;
- Установяване на постоянна връзка с медиите и продължаване на обществената дискусия по основните въпроси, свързани с различия в мненията;
- Изискване на прозрачност в намеренията и действията на всички нива на управление;
- Създаване на трайно сътрудничество между водещите партньори. Прерастване на консултативната група по плана в консултативен съвет следящ за приложението му.

Предприети стъпки

Въз основа на наученото в последвалия период след разглеждането на плана на ВЕЕС, бяха предприети няколко основни стъпки за изчистване на разногласията и утвърждаване на важни постановки от плана. Те включваха:

- Провеждане на среща на екипа по ПУ и представители на НУГ за съвместно разглеждане на становището на НУГ, където бе постигнато изчистване на голяма част от разногласията.
- Подновяване на диалога с общинските ръководства, чрез работна среща организирана от БФБ, с отговорни представители на МОСВ/НСЗП, МЗГ/НУГ, МРРБ и двете общини. Очаква се консултациите да продължат в рамките на екологичната оценка на плана.
- Идентифициране на общи каузи със Съюза на архитектите в България, свързани с опазването на крайбрежието и екологизацията на устройствените решения. В тази връзка ПУ на ПП „Странджа“ бе представен на Национална конференция по проблемите на черноморското крайбрежие, където получи сериозна подкрепа от страна на участниците в конференцията;
- Стартиране на работата по ЕО на ПУ;
- Участие в обмяната на опит с останалите екипи, разработващи ПУ на природни паркове и извеждане на положителни практики за работа с общините.
- Привличане за консултации на представители от Дирекция „Превантивна дейност“ при МОСВ;
- Продължаване на обществената дискусия по плана за предотвратяване на „наложени“ решения
- Постигане на консенсус по проблемните въпроси, въз основа на екологичната оценка и приемане на ПУ на ПП „Странджа“
- Институционализиране на научен консултативен съвет към ДПП, включващ участниците от КГ и екипа по ПУ, както и допълнителни експерти по конкретни въпроси;
- Създаване и институционализиране на „обсерватория“ от представители на заинтересованите страни за ефективен мониторинг на приложението на ПУ.
- Създаване на законодателна инициатива за промени на Наредбата за разработване на ПУ на ЗТ чрез извеждане на ясни регламенти за участие на ЗС във фазите на обсъждане, съгласуване и одобряване на ПУ.

В по-общ план се налага необходимостта от по-всеобхватно обобщаване на опита при разработване на ПУ на природни паркове, чрез анализ и съпоставяне на методите използвани при формулирането на разработените до момента документи и създаване на българско методическо ръководство за разработване на този тип планове.

Какво следва

Наученото до момента изисква конкретни стъпки, свързани с решаването на основните проблеми:

- Съставяне на ясна програма по приключването на плана с изяснена схема на взаимодействие между основния екип по ПУ и екипа по ЕО;
- Съставяне на ясна програма и методика за консултации с обществеността и по-конкретно с двете общини на територията на парка;

Разработване на План за управление на Природен парк „Рилски манастир“

*Димитрина Ботева, Светлана Алагжем
– членове на Основният планиращ екип
за Плана за управление на ПП „Рилски
манастир“*

Природен парк „Рилски манастир“ е един от най-големите природни паркове в България с обща площ 25 253,2 ха. Намира се на 100 км южно от София и е разположен в Рило-Родопския масив. Територията му е обявена за защитена през 1992 г. в границите на Народен парк „Рила“, а като отделна защитена територия – природен парк е обособен през 2000 г. Горите в пределите на парка заемат площ от 16 370 ха, а високопланинските пасища и ливади – 8883,2 ха. В него се намира един резерват – „Риломанастирска гора“, който заема 14,5% от територията му. В административно-териториално отношение паркът попада в 1 област – Кюстендилска и 1 община – Рила.

Планът за управление на Природен парк „Рилски манастир“ е първият План за управление на природен парк в България приет от Министерския съвет. Той бе изготвен в рамките на Проект „Опазване на биологичното разнообразие и икономически растеж“ (ОБРИП), финансиран от Американската агенция за международно развитие (ААМР) и изпълнен от фирма ARD – Associates for Rural Development Inc., USA. Проектът се реализира съгласно Меморандум за разбирателство между правителствата на България и САЩ.

Особености на ПП „Рилски манастир“

Природен парк „Рилски манастир“ се характеризира с особености, които го отличават от всички други защитени територии в страната. Тези специфичните особености оказва влияние върху начина и организацията на разработване на неговия първи План за управление.

Особеностите на парка, с които се съобразяваше планиращият екип са следните:

- Паркът съхранява част от най-ценните природни богатства на страната, континента и света.
- От север, изток и юг паркът е обграден от НП „Рила“, който заедно с ПП „Рилски манастир“ образува единен природен комплекс.
- 77% от територията на парка принадлежи на един частен собственик – Българската православна църква (БПЦ).
- ПП „Рилски манастир“ е втората най-посещавана защитена територия в страната, с над половин милион посетители годишно. Липсва обаче система за организиране и управление на туристическия поток в парка.

■ В парка или на територията в непосредствена близост до него се намират 5 паметника на културата от национално значение. Рилският манастир е със световно значение, обект включен в списъка на Конвенцията за световното културно наследство на ЮНЕСКО.

■ ПП „Рилски манастир“ е природен парк, който съгласно ЗЗТ се управлява с режимите на Национален парк.

Процес на събиране на информация за изготвяне на плана и участници

Планът за управление на Природен парк „Рилски манастир“ е базиран на цялата достъпна информация и на солидни научни данни за биологичното разнообразие, за религиозните и културно-историческите ценности на територията на парка. Районът на парка е бил предмет на научни изследвания както преди, така и след обявяването му за защитена територия от специалисти от Българската академия на науките, Софийския университет, Националния съвет по водите, Българското дружество за защита на птиците, сдружение „Природен фонд“ и други. През периода от 1996 до 1999 г. проектът GEF за опазване на биоразнообразието провежда широкоспектърно проучване на някои райони на парка, в рамките на изготвянето на Плана за управление на Национален парк „Рила“. През 2001 и 2002 г. Проект ОБРИП организира задълбочено и по-цялостно проучване на биологичното разнообразие, заплахите, ресурсите от лечебни растения, ландшафта, инфраструктурата, социалните и икономически аспекти на територията на Природен парк „Рилски манастир“. Приложен бе методът на Бърза екологична оценка,

осъществена от мултидисциплинарен екип от 23 специалисти представители на 17 научни дисциплини.

Информацията за изготвянето на плана е събрана от екип, включващ специалисти от БАН, СУ, БДЗП, „Аналитично - Консултативна група – ЕИ СИ ДЖИ“ ООД, Съюза на специалистите по парковете и ландшафта в България, сдружение „Природен фонд“, Координационния екип на проекта ОБРИР. Картите към Плана за управление на парка са изготвени от Геохауд ООД. Като основа за изготвяне на картите са послужили цифрови модели от „Агролес-проект“ ЕООД и от проучванията по проекта ОМ2 и кадастралните карти от ОСЗГ град Рила. Тези цифрови модели са използвани като основа за изготвяне на Географската информационна система на парка.

Въвличане на заинтересованите страни в дейностите по планирането

Важно за успеха на процеса на планиране беше привличането от самото начало на представители на заинтересованите страни. **Планирането започна със среща за обявяване на неговото начало** проведена на 26 юни 2001 година в София. На срещата присъстваха 26-ма човека представители на МОСВ/НСЗП, РИОСВ-София, МЗГ/НУГ, ДПП „Рилски манастир“, ДНП „Рила“, Министерство на икономиката, Светия Синод на Българската православна църква, Институт по паметниците на културата, Районна пътна служба – Дупница, БТС - Самоков, ТД „Рилски турист“, Агенция по рибарство и аквакултури, Областна администрация Кю-

стендил, Институт по Ботаника на БАН, СУ „Св. Климент Охридски“ – Биологически факултет, кметства на с. Пастра и гр. Кочериново, UNDP, ААМР, БШПОБ, сдружение за дива природа „Балкани“, ПСС, WWF, представители на групи проекти в сферата на опазване на биоразнообразието и управление на защитени територии, журналисти.

Целите на срещата бяха:

- Да осигури необходимата информация на заинтересованите страни за ролята и целите на плана за управление, законовата рамка за неговото изготвяне, както и за процеса по който той ще бъде разработен.
- Да определи вижданията и очакванията на заинтересованите страни относно бъдещето на Природен парк „Рилски манастир“ за следващите 10 години.
- Да състави планиращ екип от представители на заинтересованите страни, който да участва в разработването на плана за управление на природния парк.
- Да идентифицира групи заинтересовани лица и институции, както и източници на информация необходима за разработването на плана.

След срещата на 26 юни 2001 г. планиращият екип проведе серия от **срещи с представители на заинтересованите страни в района на парка** - кметовете на населени места, областният управител, ДЛ, РУГ, Ловно-рибарското сдружение, БТС, НЕК ЕАД.

В резултат на работата със заинтересованите страни беше формиран **Разширен планиращ екип** в който участваха 14 **постоянни представители на 11 различни институции:**

- Рилският манастир и Светият Синод на Българската православна църква
- Дирекция на Природен парк „Рилски манастир“

- Дирекция на Национален парк „Рила“
- РИОСВ – София
- Министерство на културата
- МЗГ-РУГ Кюстендил
- Община „Рила“
- Министерство на регионалното развитие
- 2 представители, излъчени от НПО – Фондация ПП „Витоша“ и Съюз на специалистите по парковете и ландшафта в Р България
- Областна администрация – Кюстендил
- НЕК ЕАД „Язовири и каскади“ – Район Благоевград

За първи път при разработването на План за управление на такава голяма защитена територия представители на основните заинтересовани страни се включиха от самото начало и участваха в целия процес на планиране. Едно от изискванията за избор беше представителят на всяка институция да бъде постоянен, да не се сменя през целия процес на планиране. По този начин всеки участник беше запознат в детайли с работата по плана, както и с мотивите за вземане на едно или друго решение за управлението на парка.

Членовете на Разширения планиращ екип участваха в серия от шест тридневни работни срещи за осъществяване на последователните етапи на планиране на управлението на парковата територия. На тези срещи всеки от членовете на екипа имаше възможност да изрази и дискутира своите виждания за дейностите в парка и неговото бъдещо опазване и развитие. На срещите последователно бяха обсъдени – оценката на значимостта на парка; идеалните и оперативни цели и ограниченията; зоните, режимите и

нормите; програмите и проектите и приоритетите за тяхното осъществяване. Работната среща посветена на зонирването на ПП "Рилски манастир" се проведе в близост до Рилския манастир и членовете на разширения планиращ екип посетиха на място конкретни обекти и местности в парка. Това помогна за по-доброто ориентирване на експертите и запознаване с територията и предвидените за нея зони, режими и норми и за взимане на правилни решения за управлението на парка.

Представителите на заинтересованите институции участваха в решаването на всички въпроси относно бъдещето на парка и по този начин създадоха свой план за управление за тази територия, който след приемането от министерски съвет да изпълняват в партньорство. Всички представители на Разширения планиращ екип направиха и преглед на окончателния работен вариант на плана за управление, преди той да бъде подложен на обществено обсъждане.

77% от територията на парка принадлежи на Българската православна църква. ПП „Рилски манастир“ е единствената защитена територия в България, в която толкова голяма част от земята е изцяло във владение на един частен собственик. По силата на това обстоятелство, Рилският манастир и БПЦ като институция беше една от основните и най-важни заинтересовани страни в процеса на изготвяне на Плана за управление. Статута на защитена територия от своя страна възлага редица отговорности и роли за опазване на природното и културноисторическо наследство в парка на определени държавни институции.

Основният екип, разработващ плана за управление, положи специални усилия да информира БПЦ и Рилския манастир на всяка стъпка от процеса на изготвяне на плана, както и да

осигури пълноценното им участие с мнения и препоръки за дейностите в парка.

Работата с БПЦ се оказва обаче едновременно от най-големите предизвикателства при изготвянето на плана. Затруднена бе комуникацията между духовници и светски личности. Специфични и сложни са също взаимоотношенията и механизма за взимане на решения вътре в Светия Синод на БПЦ. Още по-трудно е да се намери верния подход за подаване и получаване на информация от тях. Всичко това накара екипът на Проект ОБРИП да се обърне за съдействие към Дирекция по вероизповеданията към Министерски съвет. Доц. Иван Желев, Директор на Дирекцията стана постоянен консултант на работата с главната заинтересована страна - Светия Синод на БПЦ. В резултат Светият Синод излъчи двама свои постоянни представители – Варненският митрополит Кирил и Неврокопският митрополит Натанаил, които да работят с планиращия екип заедно с Игумена на манастира и Ловчанския митрополит Гавриил, представители в Разширеният планиращ екип. Единствено със съдействието на доц. Желев стана възможно провеждането на повече от 15 срещи с представители на Светия Синод и игумена на Рилския манастир. В тях взеха участие и представители на МОСВ и МЗГ.

Срещите се превърнаха в прецедент на взаимодействие между тази духовна институция и държавата, с посредничеството на екипа на Проект ОБРИП. Всяка среща бе подготвяна внимателно. Информацията и материалите бяха съобразявани до последния детайл с очакванията и изискванията на Светия Синод. Експертите от МОСВ и МЗГ положиха неимоверни усилия да обяснят на представителите на БПЦ, че държавните структури могат да бъдат от голяма полза и в услуга на основния собственик на земите в Природен парк "Рилски манастир".

Многократно бе обяснено, че дейностите в парка се извършват само със съгласието на собственика на съответната територия и в съответствие с действащото законодателство.

За ориентация и по-подробно запознаване на представителите на Светия Синод с територията на парка и предвижданията на Плана бе организирано посещение на терен в ППРМ. Отправена бе и покана и започна организацията на учебно пътуване до Швеция за група от представители на Светия Синод и членове на разширения планиращ екип. Целта беше да се проучат успешни практики на взаимодействие при управлението на защитени територии между държавата и църквата. Светият Синод не отговори на поканата и пътуването се провали.

В процеса на изготвяне на Плана бяха изпратени повече от 35 писма до Светия Синод и неговите представители и проведени стотици телефонни разговори с цел да се осигури тяхното участие в работата по документа. Първите копия от работния вариант на Плана бяха връчени лично от ръководителя на екипа на Проект ОБРИП г-н Питър Хетц на игумена на Рилския манастир и на тримата официални представители на Светия Синод, още преди представянето на документа за обществено обсъждане. За съжаление голяма част от тези инициативи останаха нереализирани или недооценени от страна на БПЦ. По-голямата част от земята в ПП "Рилски Манастир" е върната на БПЦ.

Проблемни са едва 42 ха, върху които има постройки със спорна законност. Въпреки това при всяка среща и опит за получаване на конструктивни предложения за бъдещето на територията, Светият Синод изтъкваше единствено, че настоява за пълното възстановяване на собствеността му върху земите в Парка.

Резултатът от усилията за информиране и въвличане в работата по плана на представителите на БПЦ бе, че част от посланията на екипа на Проект ОБРИР достигнаха до някои от представителите на Светия Синод. Между тях и екипа се установиха добри работни взаимоотношения и известно доверие. Макар и да не участваха всички активно в планиращите срещи и да не откликваха на поканите да дадат принос при разработването на отделни части на Плана, представителите на Светия Синод не възпрепятстваха работата на екипа. Основният собственик на земи в парка – БПЦ, обаче така и не посочи своите конкретни изисквания, идеи и предложения за развитието на тази територия. След като презлегах копия от работния вариант на Плана, представителите на БПЦ дадоха висока оценка за свършената от екипа работа по събиране и анализиране на наличната информация за територията на парка. Участваха в общественото обсъждане, където внесоха искания основно свързани с проблеми на собствеността върху земи и обекти на БПЦ на територията на парка. След приемането на Плана от Министерския съвет, БПЦ внесе жалба в съда отново със съдържание касаещо имуществените им проблеми.

Обществено обсъждане на проекта на Плана за управление на ППРМ

Съгласно изискванията на Закона за защитените територии и Наредбата за разработване на планове за управление на ЗТ екипът на Проект ОБРИР организира и проведе обществено обсъждане на Плана за управление на ПП „Рилски манастир“. Освен изискваните по закон дейности, за по-добро инфор-

миране на заинтересованите страни и обществеността, допълнително бяха осъществени следните дейности:

- Изготвяне и разпространение на брошури „Въпроси и отговори“. Отпечатани бяха 1000 броя брошури, които стигнаха до местната и национална общественост чрез срещите по време на отворените врати, пресконференциите, общественото обсъждане и множеството лични срещи на екипа.
- Изготвяне и разпространение на Резюме на Плана за управление. В Резюмето е включен изцяло раздела „Зони, режими и норми“, както и картен материал. Разпространението на резюмета на плана е много добър подход за информиране на ключови заинтересовани институции и личности. 23 от резюмета бяха изпратени по пощата с придружителни писма и последващи разговори на членовете на екипа с получателите. 28 са предоставени при лични срещи и 10 на срещата на група „Туризъм“. Това провокира и получаване на мнения и предложения. В резултат на разгадените и изпратени резюмета на общественото обсъждане бяха получени 26 становища. Всички те са положителни и подкрепят приемането на Плана, като правят допълнения.
- Провеждане на среща на фокус група „Туризъм“ – Представителите на 19 институции бяха подробно запознати с предложената от Плана за управление визия за развитие на туризма във и около парка. Проведена бе и дискусия по предвидените в ПУ дейности.
- Организиране на приемни в гр. Рила, гр. Кюстендил и гр. София – приемните послужиха за информиране на местната общественост и журналисти за Плана за управление. В тяхното организиране и провеждане участваха представителите на раз-

личните институции в Разширения планиращ екип. Те присъстваха в приемните и заедно с представителите на екипа на Проект ОБРИР отговаряха на въпроси относно предвижданията на плана. Като местни хора те са личности с изграден авторитет, които обществеността в района познава. Фактът, че те бяха участвали в целия процес и работили по всички части на плана улесни представянето на документа.

- Изготвянето и разпространението на книжка „Природен парк „Рилски манастир““ послужи като средство за работа със заинтересованите страни. Те бяха поканени да вземат участие в подготовката на идеята за изданието и работата по текстовете. Книжката е написана в популярен стил и е богато илюстрирана. Тя цели да информира за биологичното разнообразие, съхранено в Природен парк „Рилски манастир“, за културно-историческото наследство, за процеса на създаване на Плана за управление, за възможностите за развитие на поминък за местните хора, благодарение на близостта им с Природния парк.

Нейната премиера стана повод за популяризиране ролята на Плана за управление за опазването на уникалната природа съхранена в парка и развитието на района. Повече от две хиляди копия от публикацията бяха разпратени в страната и чужбина заедно с придружително писмо, което обяснява значението на Плана за управление за бъдещето на територията. Такава пратка получиха всички български министерства, които имат отговорности за територията, всички членове на българския парламент, ръководителите на всички български медии. В чужбина тя бе разпратена до всички международни организации и страни подкрепящи опазването на биологичното разнообразие. В ре-

зултат бяха получени множество писма в подкрепа на Плана за управление и висока оценка за изданието, сред които са посланика на Япония и посолствата на Испания и Швейцария у нас, националната библиотека „Кирил и Методий“, природонаучния музей в Лондон, Европейския център за защита на природата и други.

Информирание на обществеността

Още преди започване на процеса на разработване на плана за управление, екипа на Проект „Опазване на биологичното разнообразие и икономически растеж“ изготви стратегия за информирание на обществеността, като отделните нейни стъпки съпътстваха цялостния процес на работа по плана. Работата се направляваше от медийния експерт на проекта в координация с основният планиращ екип.

Целта на кампанията беше да направи процеса на разработване и приемане на Плана за управление открит и прозрачен. Тя беше насочена към различни целеви групи – местното население, националната общественост, международната общественост – спонсори и природозащитни организации. Всеки етап от процеса на създаване на Плана завършваше с обобщаване и споделяне на информацията с обществеността. По време на работата, редовно бе подавана информация за различните целеви групи чрез срещи и дискусии, пресконференции, уведомителни писма и др. Подготвени бяха специални материали за информирание на обществеността – информации за пресата; вестникарски статии, телевизионни и радио излъчвания; рекламни

материали запознаващи обществеността с управляващата институция на Природния парк.

Изводи

При разработването на плана за управление на ПП „Рилски манастир“ взеха активно участие по-голямата част от заинтересованите институции. Те бяха обединени и включени в единен Разширен планиращ екип на най-ранен етап от започване на работата по плана. Това даде възможност за дискусии, уеднаквяване на концепциите, приоритетите, терминологията и т.н. на различните участници и ускори процеса на разработване и приемане на плана. Само съгласието между заинтересованите страни може да доведе до неговото успешно прилагане. За цялостното изпълнение на Плана за управление, ще бъдат необходими съвместните координирани усилия на заинтересованите страни – Българската православна църква като собственик на по-голямата част от земите в Парка и отговорните за опазването и управлението на защитените територии и националните културноисторически богатства държавни институции. Целта е да се осигури хармония между обществените и частни интереси, както и оптимално съотношение между опазването на природните и културни дадености, ползването на ресурсите и възможностите, които Паркът предоставя.

**Разработване на
План за управление
на Природен парк
„Сините камъни“**

ландш. арх. Снежана Петрова – ръководител на планиращия екип за ПУ на ПП „Сините камъни“

Положителен опит в разработването на плана за управление

Гаранция за успеха на един проект:

1. Планиращ екип с доказан професионален опит

„Агрореспект“ е организацията изпълнител на заданието за разработване на Плана за управление на ПП „Сините камъни“. В нея се затваря целия цикъл на разработване на ПУ, а опитът ни позволява да правим сравнения, да съпоставяме, да определяме общото, да отделяме специфичното и уникалното за всеки един ПУ.

Пряко участие в разработване на ПУ на ПП „Сините камъни“:

- Основен проектантски екип от „Агрореспект“:

Постоянно ангажирани:

4-ма проектанти

- 2 ландш. архитекти
- 1 архитект
- 1 геодезист

Временно ангажирани:

- 9 човека – за ландшафтна таксация,
- 2 – за изготвяне на дигитални карти,
- 2 – за трансформиране на цифровия модел и поддържане на базата данни.

2. Окомплектоване на планиращия екип с необходимите експерти

„Агрореспект“ има традиционно сътрудничество с научни работници и специалисти от БАН – институт по зоология, по ботаника, по почви, институт по гората; ЛТУ, СУ, Тракийски университет и др.

- Експерти, включени към основния планиращ екип:

- 7 човека – флора и растителност - /научни работници от Тракийски университет, Пловдивски университет, Ботаническа градина гр.София, експерт от ДПП „Сините камъни“
- 8 човека – фауна – /научни работници от БАН – Национален природонаучен музей, Институт по зоология, Център за подпомагане на дивата фауна „Даръл“ и експерт от ДПП и НПО
- 1 човек – фитосанитарно състояние на растителността – научен работник от ЛТУ
- 3 човека – водни ресурси, почва и климат – научни работници от ЛТУ

Винаги сме се ръководели от принципа на **приемственост** в работата:

- при сформирани експертните екипи – хора работили в тези територии;
- ползвахме експерти от ДПП,
- от неправителствени регионални организации,
- на проектанта на първите лесопаркове, станали основополагащи на ПП „Сините камъни“ – бивша наша колежка – ландш. арх. Искра Мажгракова.

Участието на **специалисти експерти** – ботаници, зоолози, еколози, климатолози, хидролози, почвени специалисти, геодезисти, икономисти, социолози е наложително. Необходимо условие за окончателното оформяне, обобщаване, систематизиране, идентифициране на проблемите и тенденциите, на прогнозиране, зонирание и за цялостното проектиране е основният комплексен специалист – **ландшафтен архитект**.

3. Създаване на база данни/набор информация – име, адрес, телефони за контакти и гр./ за партньорите в самото начало на планиране.

Идентификацията бе извършена чрез определяне на преките и косвени юридически и физически лица – собственици, ползватели, държавни и общински администрации, неправителствени организации, медии и гр. имащи отношение или изпълняващи контролни, управляващи и стопанисващи функции, страни участващи в етапа на обсъждане и приемане на ПУ.

На територията на ПП „Сините камъни“, това са:

■ **Дирекцията на ПП „Сините камъни“** – негелим партньор в работата по изготвяне на ПУ през целия процес – 7 човека /от които двама от експертите взеха и пряко участие в разработването на ПУ/ от самото начало при предоставяне, събиране на информация, теренни проучвания, организиране на работни срещи, семинари, обществени обсъждания, до съгласуване на анализите, решенията, идентифициране на проблемите, определяне на целите, режимите, зонирването и плановете и програмите;

■ **Кметовете и общинските администрации на 7-те землища, попадащи на територията на парка;**

■ **Собствениците на територията на парка:**

- 77 физически лица
- 2 юридически
- и на 6 общини

■ **Институциите**, имащи отношение към контрол, стопанисване и управление:

- ДПП – 7 човека
- ДЛ – 3 ГСУ
- РУГ
- РИОСВ
- МОСВ
- НУГ

- Областна администрация гр. Сливен

■ **Други институции**

- МРРБ
- Министерство на културата
- МНО
- НПО
- БТС и съответните секции
- Къща на водата гр. Сливен
- Исторически музей гр. Сливен
- Местни медии
- и гр.

4. Персонална работа със заинтересованите страни на всеки етап от работата по ПУ

Работата ни стартира с двустранни срещи с всички имащи отношение към ПП и ПУ - директор и началник на ДЛ и РУГ, кметове, технически служби, БТС, клуб по алпинизъм, Дом на водата, Метеорологична служба, ВиК, Електроснабдяване, Исторически музей и гр. на които се представихме, изяснихме целите, поставихме началото на нашето сътрудничество и на всеки етап от работата осъществявахме двустранна връзка за информирание, съгласуване и консултиране по въпроси, които ги касаят.

5. Вземане на решения с участието на всички заинтересовани страни

Проведени бяха общо 11 работни срещи, семинари, комисии и съвещания за поетапно приключване на ПУ и финализиране на тези срещи с подписване на протокол и решение.

По-важни решения взети по време на разработване на ПУ

■ Разработване на нов цифров модел на територията на парка;

■ Подписване на тристранен протокол за приемане на теренната работа и мероприятията по растителността;

■ Двустранен протокол за приемане на картната основа;

■ Подписване на двустранен протокол между екипа разработващ част Фауна и Алпийското гружество гр.Сливен за регламентиране на скалните маршрути и режимите за ползване;

■ Констативен протокол за извършени замервания на радиоактивното замърсяване над щолните и на разстояние от тях от РИОСВ Стара Загора;

■ Протоколите за поетапно приемане на ПУ.

Всичко това са стъпки, които перманентно преодоляваха и разрешаваха различията и конфликтите и позволиха една нормална обстановка в завършващия етап при провеждането на общественото обсъждане и приемането на ВЕС при МЗГ - НУГ на ПУ.

6. Идентифициране на проблемите и конфликтите в началния етап на проучване на обекта

7. Преодоляване на проблемите и конфликтите, чрез разясняване, премерен компромис и максимално сближаване на интересите за постигане на целите на ПУ

8. Провеждане на теренна и камерална работа, гарантиращи максимално опознаване на обекта

В работата със заинтересованите субекти бяха приложени стандартни и нестандартни методи:

■ **Стандартните методи:**

- изпращане на персонални покани за участие в провежданите мероприятия
- своевременно разгласяване на провежданите мероприятия
- предоставяне на печатни материали

■ **Нестандартни методи:**

- с поканите за семинар със собствениците и ползвателите - беше изпратена и анкетна карта,

която целеше да ни даде информация за техните знания, интереси, гледна точка и предложения както за ЗТ, така и към ПУ;

– извършване на ландшафтна таксация успоредно с ПУ – това беше заложено в заданието и е процент за двата ПП - „Сините камъни“ и „Русенски Лом“ - считаме за добър пример и го голяма степен фактор, който в най-голяма степен преодоля конфликтните точки между ДПП и ДЛ, синхронизира работата на двете институции и ще бъде гаранция за предстоящия десетгодишен период на действие на ПУ;

– предложение на семинара със собствениците за формиране на **Съвет на собствениците и ползвателите**, който за съжаление не се осъществи, но остава надеждата това във времето да стане;

– на срещата със собствениците се изнесоха два доклада от програмата „Сапарт“ и проекта „Джобс“, които ги запознаха с възможни източници на финансиране за техни инициативи;

– винаги в теренните проучвания с нас са участвали представители на ДПП, ДЛ и НПО.

Особеностите и проблемите, с които се сблъскахме при изработването на плана за управление

■ Приобщаването на нови територии към парка (77%) през 2002 г., наложи провеждане на нови проучвания върху тези територии и цялостно преработване на вече готовия ПУ за старата територия

/Времето за разработване се удължи от 2000 г. до 2003 г./

- Със стартиране на проекта се установи некоректна картна основа, което наложи преработване и изготвяне на нов цифров модел на горските територии.
- Липсата на мощна финансова и консултантска подкрепа, която получи-ха ПУ на ПП „Странджа“, ПП „Рилски манастир“, трите Национални парка, в лицето на международно финансиране.
- Като бяло петно остана територията на Р „Кутелка“, която не беше включена в ПУ, въпреки фактическото му положение в сърцето на ПП, поради ведомствена несинхронизираност между МЗГ-НУГ, като инвеститор на ПУ и МОСВ, под чиято юрисдикция попада резервата.
- Динамично променящата се законова база, която наложи и промени и преработки в процеса на работата – ЗБР, Наредба за условията, реда и методите за извършване на екологична оценка на планове и програми – 24.06.2004 г., която засяга вече разработени проекти и 6 месеца след като сме предали ПУ постава от името на МОСВ изисквания и условия за добавка към него. Те влизат в противоречие с други нормативни документи и не би трябвало да се отнасят към проекти, съгласно ЗЗТ, екологични проекти, а не са и изисквания на заданието, съгласно което се разработва ПУ. Тяхното място може да се търси в етапа на инвестиционно проектиране на обекти на територията на парка със задължителните ОВОС-и, когато тези обекти ще имат съвсем конкретни технически параметри. Целта на ПУ е именно да постава ограничителната рамка към тези обекти, която да гарантира тяхната екологосъобразност и това ПУ е извършило в частта си Зониране, режи-

ми и норми на територията на ПП.

- През периода на разработване на ПУ настъпиха промени в ръководството на ДЛ, РУГ, проведоха се избори за кметове и от предишните останаха само двама /от 7/ – стартирахме и проведохме част от работните срещи и обсъждания с едно ръководство, а завършихме работата с друго.
- Идентифицирайки видовете собственост на територията на парка, се определиха и потенциално заинтересованите субекти на територията на парка. Тук е заложена другата реална „бомба“ – за сега собствениците са на хартия – фирмата, която е извършила гороразделянето не е извършила фактическия въвод с отразяване границите на терена. От проведената анкета със собствениците целяхме да разберем техните очаквания, знания за ЗТ, за позволеното и забраненото. С изключение на един, останалите знаеха, че имотите им се намират в ПП/ част от тях го определяха като НП/, в общи линии макар и непълно знаеха че има ограничения, произтичащи от този факт. По-голямата част за момента са стопирани от сложната процедура по получаване на разрешителни за извършване на дейности/сечи/ и се въздържат от каквито и да е инициативи. Започнали са и процеси на продажба. Новите собственици в последствие разбират, че земята, която са придобили, се намира в границите на ПП. На други неправомерно са възстановени просеки, сервитутути /които би трябвало да бъдат изключително държавна собственост – и в момента има искане да се плаща наем от лифтената станция на собственика, но това са все проблеми, които тепърва ще ескалират, както и огромната работа която ще се отвори на Поддържачката фирма

/такава още нямаше, докато разработвахме ПУ/, за отстраняване на всички тези грешки и несвършени дейности.

- на всички срещи присъстваха и представители на Общинска служба Земеделие и гори, но участието им беше формално – всички пропуски и грешки се прехвърляха и оправдаваха с фирмата извършила гороразделянето.

Общовалидни уроци и виждания за преодоляване на принципни моменти от процеса на възлагане, разработване и приемане на плана за управление

1. Процеса на възлагане:

- конкурсното начало дава възможност за избор на най-добър проектантски екип, но не бива водещото да бъде цената, защото това при всяко положение ще се отрази на качеството;
- да се предлага в тръжните документи начална минимална цена на ПУ, под която да не се пада;
- предпочитане да се дава на сработен колектив, а не на сформиран специално за конкретния ПУ;
- да бъдат възлечени в планиращия екип експерти от ДПП.

2. Заданието за разработване на ПУ

- да отчита спецификата на ЗТ и да

не налага извършване на проучвания, които нямат отношение към конкретната територия;

- да се избегне необходимостта от повтаряне на информация – което разводнява и изкуствено увеличава обема на ПУ;
- да обезпечава достатъчна първична информация по отношение на основните характеристики и нормативни документи, касаещи ЗТ;
- да не налага провеждане на ненужни и много допълнителни /непредвидени в ЗЗТ/ обществени обсъждания. За предвидените да се осигури достатъчно време за обработване на информация и предоставяне на материали поне една седмица преди срещата;
- да дава яснота по обхвата и границите на околпарковата територия, която не е регламентирана законово.

3. В процеса на разработване на ПУ

- Оповестяване началото на изработване на ПУ при максимална аудитория и пълна гласност, чрез използване на всички местни медии и всички заинтересовани страни;
- Постоянна работа с ДПП, ДЛ, РИОСВ – обсъждане, съгласуване, взимане на общи решения на всеки етап от работата;
- Голяма тежест на теренните проучвания и добро познаване на обекта;
- Пълна съгласуваност в работата на целия планиращ екип;
- Идентифициране на проблемите и конфликтите в самото начало и преодоляване чрез провеждане на двустранни и трестранни срещи и семинари със съответните конфликтни страни;
- Използване на традиционни и нетра-

диционни методи за разяснителна и популяризаторска дейност за ЗТ в процеса на разработване на ПУ;

- Привличане и съпричастност към ЗТ на собствениците и ползвателите на ЗТ

4. По процедурата за приемане:

От досегашния опит – законовата процедура е тежка и много дълга.

Една ретроспекция в дати:

- м.октомври 2003 г. – предаден проекта за ПУ на ПП „Сините камъни“;
- м.ноември – провеждане на отворените врати – предварителното разглеждане в София и Сливен – много слаб интерес, въпреки широкото разгласяване – в София – само 4 човека – специалисти; в гр. Сливен – 5 човека, от които двама представители на собственици и 1 от НПО. Възниква въпроса доколко е удачна тази форма на работа;
- м. декември 2003 г. – обществено обсъждане – огромен интерес – без сериозни забележки, внесено едно писмено становище от страна на НПО - Дружество за защита на птиците, на което бе отговорено своевременно;
- м.февруари 2004г. – ЕТИС в МЗГ;
- м. март 2004 г. – окончателно предаване в НУГ с отразени бележки;
- оттогава планът чака насрочване на ВЕЕС в МОСВ, следва процедура по съгласуване – 22 институции, утвърждаване от МС, публикуване в ДВ – оптимистичен вариант – **средата на 2005 год.**

Това е година и половина след предаване. Какво става с краткосрочните програми и проекти, с разработване на устройствени проекти и с работата на ДПП през този период?

Нашето виждане е най-голямата тежест да падне на общественото обсъждане, за което са разпратени писма до министерства и ведомства, до широката общественост – на него и министерствата да дадат своите становища и от тук, нататък всичко да бъде формално, за да се скъси целия този процес и ПУ да заработи възможно най-бързо!

Приложения

Приложение 1

Участие на заинтересованите страни в разработване на Планове за управление на природните паркове в България

Работна среща

9-10 декември 2004

Списък на участниците

1. Михаил Михайлов – Завеждащ отдел „Защитени територии“, НСЗП, МОСВ
2. Калоян Анев – Експерт в НСЗП, МОСВ
3. Георги Тинчев – главен експерт в отдел „Стопанисване на горите, защитени природни територии и научно обслужване“, НУГ, МЗФ
4. Лидия Станкова – Директор на Дирекция „Устройство на територията“, МРРБ
5. Надка Тодичкова – Държавен експерт в Дирекция „Устройство на територията“, МРРБ
6. Тома Белев – Директор, ПП „Витоша“
7. Вангел Аврамов – Директор, ПП „Рилски манастир“
8. Стефан Златаров – Директор, ПП „Странджа“
9. Иван Иванов – Директор, ПП „Сините камъни“
10. Лидия Кунева – Директор, ПП „Шуменско плато“
11. Юлия Тумбаркова – Директор, ПП „Златни пясъци“
12. Стела Божинова – Директор, ПП „Персина“
13. Милко Белберов – Директор, ПП „Русенски Лом“
14. Николай Ненчев – Директор, ПП „Врачански Балкан“
15. Мая Радева – Директор, ПП „Българка“
16. Нела Рачевиц – Директор, НП „Централен Балкан“
17. Васил Петров – Директор, НП „Рила“
18. Георги Клечеров – експерт, НП „Пирин“
19. Стела Тодорова – РИОСВ – София
20. Росица Златанова – ръководител на екипа за ПУ на ПП „Странджа“
21. Снежана Петрова - ръководител на екипа за ПУ на ПП „Сините камъни“, „Агролеспроект“ ЕООД
22. Люгмила Димитрова – екип за ПУ на ПП „Русенски Лом“, „Екоиновации“ ООД
23. Георги Терзийски - Ландшафтен специалист, Проект Родопи, UNDP
24. Теодор Тодоров – Специалист по биоразнообразие, Проект Родопи, UNDP
25. Бертран Сансонанс – Pro Natura, Швейцария, Българска фондация Биоразнообразие
26. Росен Василев – изпълнителен Директор, Българска фондация „Биоразнообразие“,
27. Петко Цветков – експерт биоразнообразие, Българска фондация „Биоразнообразие“,
28. Венцислав Василев – експерт биоразнообразие, Българска фондация „Биоразнообразие“,
29. Светлана Аладжем – екип за ПУ на ПП „Рилски манастир“, „ЕкоЛогични Консултации“ ООД
30. Димитрина Ботева – екип за ПУ на ПП „Рилски манастир“, „ЕкоЛогични Консултации“ ООД
31. Димитринка Берборова – ръководител на екипа за ПУ на ПП „Русенски Лом“

Приложение 2

Участие на заинтересованите страни в разработване на Планове за управление на природните паркове в България

Работна среща

София, 9-10 декември 2004

Цели на работната среща:

- Да направи преглед на досегашният опит в изработване и приемане на планове за управление на природни паркове.
- Да представи използваните до момента подходи за въвличане на заинтересованите страни в процеса на изработване, обществено обсъждане и приемане на плановете.
- Да направи преглед на поуките извлечени в процеса на прилагане на планове за управление на Националните паркове полезни за процеса на изготвяне на ПУ.
- Да постигне съгласие за това как да се обобщи и разпространи информацията за досегашния опит. Да изработи обща концепция за печатно издание съдържащо информацията и изводите от работната среща.
- Да планира следващи стъпки за анализ и усъвършенстване на процеса на изработване на планове за управление на природни паркове.

Програма

09 декември 2004 г.

09:00 - 09:30	Откриване на срещата. Представяне на програмата и начина на работа. Представяне на участниците. <i>Р. Василев – Българска фондация Биоразнообразие</i>
09:30 - 10:15	Представяне на международния опит в създаване и управление на природни паркове – примери от Швейцария и Франция. <i>Бертран Сансонанс - Pro Natura, Швейцария, Българска фондация Биоразнообразие</i>
10:15 - 10:30	Кафе пауза
10:30 – 12:00	Сесия за представяне и обобщаване на: <ul style="list-style-type: none">■ опит и проблеми при разработване на ПУ на ПП.■ практики за въвличане на заинтересованите страни при разработване на ПУ на ПП. <i>Р. Златанова – ръководител на планиращ екип за ПУ на ПП „Странджа“</i> <i>Д. Ботева – член на основния планиращ екип за ПУ на ПП „Рилски манастир“</i> <i>Водещият Светлана Аладжем (Екологични консултации ООД), осигурява възможност за въпроси и отговори, обобщава и записва изводи и препоръки за подобряване процеса на изготвяне на ПУ</i>
12:00 – 13:30	Обяд

13:30 – 15:00	<p>Сесия за представяне и обобщаване на:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ опит и проблеми при разработване на ПУ на ПП. ■ практики за въвличане на заинтересованите страни при разработване на ПУ на ПП. <p><i>Т. Белев – Директор, ПП „Витоша“</i> <i>Л. Димитрова – член на планиращ екип за ПУ на ПП „Русенски Лом“</i> <i>С. Петрова - ръководител на планиращ екип за ПУ на ПП „Сините камъни“</i></p> <p><i>Водещият Светлана Аладжем (ЕкоЛогични консултации ООД), осигурява възможност за въпроси и отговори, обобщава и записва изводи и препоръки.</i></p>
15:00 – 15:30	Кафе пауза
15:30 – 17:30	<p>Сесия за представяне и обобщаване на:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ опит и проблеми при изпълнение на ПУ; ■ работа със заинтересованите страни при разработване, приемане и изпълнение на ПУ на НП. <p><i>Н. Рачевиц – Директор, НП „Централен Балкан“</i> <i>В. Петров - Директор, НП „Рила“</i> <i>Г. Грънчаров - Директор, НП „Пирин“</i> <i>Представител на РИОСВ-София</i></p> <p><i>Водещият Димитрина Ботева (ЕкоЛогични консултации ООД), осигурява възможност за въпроси и отговори, обобщава и записва изводи и препоръки.</i></p>
17:30 – 18:00	<p>Обобщение и закриване на първия ген</p> <p><i>Р. Василев – Българска фондация Биоразнообразие</i></p>
19:30	Работна вечеря за всички участници (ресторанта на х-л Шунка, Бул. Тотлебен 34А)

10 декември 2004 г.

09:00 - 10:15	<p>Сесия за представяне и обобщаване на проблеми в процеса на обсъждане и приемане на ПУ.</p> <p><i>К. Анев – Национална служба за защита на природата, МОСВ</i></p> <p><i>Водещият Димитрина Ботева (ЕкоЛогични консултации ООД), осигурява възможност за въпроси и отговори, обобщава и записва изводи и препоръки.</i></p>
10:15 – 11:15	<p>Сесия за представяне на обобщените изводи и препоръки. Какво трябва да се промени в съдържанието на документите и в процеса на изготвянето им?</p> <p><i>Водещият Димитрина Ботева (ЕкоЛогични консултации ООД), осигурява възможност за въпроси и отговори, обобщава и записва изводи и препоръки.</i></p>

11:15 – 11:30	<i>Кафе пауза</i>
11:30 – 12:30	<p>Как да бъдат информирани всички партньори и заинтересовани страни за направените изводи и препоръки?</p> <p><i>Водещият Светлана Аладжем (ЕкоЛогични консултации ООД), осигурява възможност за въпроси и отговори, обобщава и записва изводи и препоръки.</i></p>
12:30 – 14:00	Обяд
14:00 – 15:00	<p>Как да обобщим и представим изводите на работната среща в публикация?</p> <p><i>Групова дискусия и планиране.</i></p> <p><i>Водещият Светлана Аладжем (ЕкоЛогични консултации ООД), осигурява възможност за въпроси и отговори, обобщава и записва изводи и препоръки.</i></p>
15:00 – 15:30	<p>Обобщение и закриване на работната среща.</p> <p><i>Р. Василев – Българска фондация Биоразнообразие</i></p>

Приложение 3

Участие на заинтересованите страни в изработването и приемането на планове за управление на природни паркове

ИНФОРМАЦИЯ ЗА МЕДИИТЕ

9 декември 2004

Днес и утре, 9-10 декември 2004 г., в сградата на Министерството на земеделието и горите (МЗГ) се провежда работна среща на тема „Участие на заинтересованите страни в разработване на Планове за управление на Природните паркове в България“. Срещата е иницирана и се финансира от Българска фондация Биоразнообразие (БФБ) и се провежда в сътрудничество с министерствата на земеделието и горите и околната среда и водите. Министерството на регионалното развитие и благоустройството ще участва със свои представители. Органи-

затор на срещата, от името на БФБ е фирма ЕкоЛогични Консултации*.

Българска фондация „Биоразнообразие“, е неправителствена организация, чиято мисия е да допринесе за опазването на биологичното разнообразие и природното наследство на България и съседните страни от Югоизточна Европа. БФБ подпомага развитието на организациите и институциите, ангажирани с биоразнообразието, стимулира участието на гражданите и местните общности в планирането и управлението на природните ресурси и защитените територии, и работи за повишаване на обществената ангажираност към проблемите на опазването на природата.

Участие в работната среща ще вземат представители на всички дирекции на природни и национални паркове у нас, както и експерти от трите министерства и членове на екипи за разработване на планове за управление на природни паркове. В срещата участва

и г-н Бертран Сансонанс от Pro Natura, Швейцария, който ще представи световния опит в планиране и управление на защитени територии и участието на заинтересованите страни и местните хора в процеса.

Целта на срещата е да представи, обсъди и обобщи направеното до момента за въвличане на заинтересованите страни в процеса на изработване, обществено обсъждане и приемане на плановете за управление. Чрез дискусия ще бъдат извлечени и поуците от прилагането на плановете за управление на Националните паркове. На срещата ще бъдат планирани следващи стъпки за обобщение и анализ на досегашния български опит в тази област. В резултат ще бъде отпечатана и разпространена брошура с изводите и препоръките на работната среща.

В България има 10 природни парка, като един от тях – ПП „Рилски манастир“ има приет план за управление. Плановете за управление на още 4 природни парка (ПП „Витоша“, ПП „Странджа“, ПП „Русенски Лом“ и ПП „Сините камъни“) се намират в процес на приемане.

Опитът в страната трябва да бъде обобщен и анализиран, за да служи като полезна база за работа на екипите и дирекциите, на които предстои изработване и приемане на плановете за управление на останалите природни паркове, съгласно изискванията на Закона за защитените територии.

**За повече информация –
Светлана Аладжем,
ЕкоЛогични Консултации***

тел: 02/72 14 83, 0899 817 204

www.ecologybg.com

**ЕкоЛогични Консултации е частна консултантска фирма, със собственици Светлана Аладжем и Димитрина Ботева – членове на бившия екип на Проект „Опазване на биологичното разнообразие и икономически растеж“, който след проект GEF за Биологичното разнообразие, работи в подкрепа на националните паркове (от 1996 г. до март 2004 г.), с финансиране на Американската агенция за международно развитие.*

Използвани съкращения

БФБ – Българска фондация „Биоразнообразие“

БШП – Българошвейцарска програма

БШПОБ – Българошвейцарска програма за опазване на биологичното разнообразие

ВЕЕС – Висшия експертен екологичен съвет

ДЛ – Държавно лесничейство

ДНП – Дирекция на национален парк

ДПП – Дирекция на природен парк

ЗЗТ – Закон за защитени територии

ЗТ – Защитени територии

ЛТУ – Лесотехнически университет

МЗГ – Министерство на земеделието и горите

МОСВ – Министерството на околната среда и водите

МРРБ – Министерство на регионалното развитие и благоустройството

НИПК – Национален институт за паметници на културата

НП – Национален парк

НСЗП – Национална служба за защита на природата

НУГ – Националното управление по горите

ОПК – Общинска поземлена комисия

ПУ – План за управление

РИОСВ – Регионални инспекции по околната среда и водите

РУГ – Регионално управление по горите

СЛРБ – Съюз на ловците и рибарите в България

ЮЗУ – Югослапен университет

Съдържание

Уводни гуми	3
За срещата	4
Заинтересованите страни и плановете.....	5
Изводи и препоръки на участниците в работната среща.....	9
Примери за подходи и методи за въвличане на заинтересованите страни в процеса на разработване на плановете за управление	13
Международен опит и принципи при създаване и управление на природни паркове	14
Разработване на План за управление на Национален парк „Пирин“	20
Разработване на План за управление на Природен парк „Странджа“	28
Разработване на План за управление на Природен парк „Рилски манастир“	39
Разработване на План за упра- вление на Природен парк „Сините камъни“	47
Приложения	54
Приложение 1	54
<i>Списък на участниците в работната среща</i>	
Приложение 2	55
<i>Програма</i>	
Приложение 3.....	57
<i>Информация за медииите</i>	
Използвани съкращения	59